

AANWINSTEN VAN DE NEDERLANDSE FLORA
IN 1950

(ACQUISITIONS TO THE FLORA OF THE NETHERLANDS IN 1950)

DOOR

A. W. KLOOS Jr.

*Een deel van de hier volgende nummers is van de hand van
Dr S. J. VAN OOSTSTROOM te Leiden*

Received October 3, 1951

1. **Brachiaria eruciformis** (J. E. Sm.) Griseb. in Ledeb. Fl. Ross.
4 (1853) p. 469.

Het voor ons land nieuwe geslacht *Brachiaria* behoort tot de Grami-
neëën-Tribus *Panicaceae* en werd vroeger als een afdeling van het geslacht
Panicum beschouwd. In *The Grasses of Mauritius and Rodriguez* by
C. E. HUBBARD and R. E. VAUGHAN (1940) p. 24 voeren de volgende
eigenschappen tot het geslacht:

“Spikelets not subtended by bristles.

Upper glume and lower lemma usually entire at their tips.

Lower glume awnless, spikelets circular in transverse section or
often dorsally compressed.

Upper floret alone fertile, the lower male or barren, its lemma
resembling the upper glume and usually not hardened.

Spikelets arranged in one-sided spikes or spike-like racemes,
not subtended by bristles.

Lemma of the upper floret more or less coriaceous with
narrow inrolled margins, exposing much of the palea.

Lower glume usually well developed; lower floret ♂
or barren.

Upper glume acute or obtuse, smooth or hairy.

Axes of racemes terminating in a spikelet.

Lower glume adjacent to the axis on which the
spikelet is borne; upper lemma often obtuse and
rarely mucronate *Brachiaria.*”

De beschrijving van het geslacht luidt dan l.c. p. 75:

“Spikelets oblong to lanceolate, ovate or elliptic, awnless, terete or
more or less dorsally compressed and then flattened in front, solitary,
paired or clustered, falling entire at maturity, short-pedicelled or
almost sessile along one side of the 3-angled or flattened axes of spike-

like racemes; florets 2, dissimilar, the lower ♂ or barren and with a palea, the upper ♀; glumes membranous, equal or more often unequal, the lower smaller and adjacent to the axis on which the spikelet is borne; the upper as long as the spikelet and similar to the lower lemma; upper lemma obtuse, apiculate or mucronate, crustaceous or coriaceous, with narrowly involute margins embracing the indurated palea. Perennials or annuals, with loosely to densely spiculate racemes."

Tot de soort komt men dan door:

"Lower glume $\frac{1}{6}$ — $\frac{1}{2}$ the length of the spikelet; spikelets elliptic to elliptic-oblong or ovate-elliptic or obovate, 1,5—3,5 mm long.

Inflorescence 2—20 cm long, composed of few to many racemes, bearing numerous spikelets; leaf-blades 1—30 cm or more long.

Spikelets solitary.

Spikelets 2—2,5 mm long, elliptic-oblong, hairy; inflorescence with 5—12 racemes; tufted annual *B. eruciformis*."

die dan l.c. p. 79 beschreven wordt:

"**B. eruciformis** (J. E. Sm.) Griseb. in Ledeb. Fl. Ross. 4, 469 (1853). *Panicum eruciforme* J. E. Sm. in Sibth. & J. E. Sm. Fl. Graeca, 1, 44, t. 59 (1806); Fl. M. & S. 434. *Panicum Isachne* Roth ex Roem. & Schult. Syst. Veg. 2, 458 (1817). *P. anisostachium* Bojer, Hort. Maurit. 364 (1837), name only. *Brachiaria Isachne* (Roth) Stapf in Prain, Fl. Trop. Afr. 9, 552 (1919).

A loosely tufted annual, 15—60 cm high; culms geniculately ascending, often from a decumbent base and rooting at the nodes, very slender, branched, glabrous; leaf-sheaths softly hairy, or glabrous except for the densely hairy nodes; ligule a densely hairy rim; blades narrowly lanceolate or linear-lanceolate, acute, 1,5—10 cm long, 2—6 mm wide, flat, hairy or glabrous; inflorescence narrow, contracted, 2—10 cm long; racemes 5—12, erect and appressed to the main axis, or slightly curved, dense, 1—2,5 cm long, their axes about 0,3 mm wide; pedicels very short; spikelets solitary, elliptic-oblong, obtuse, 2—2,5 mm long, softly hairy; lower glume minute and nerveless; upper glume 5-nerved; upper lemma obtuse, smooth and shining. Chromosome no. $2n = 18$. Cane-fields and waste places, in districts with medium rainfall.

Exsicc. — Bojer. Bouton G. 56. Du Petit-Thouars. Herb. Maurit. A. 127. Vaughan A. 24, A. 75, A. 76.

Rodriguez, Réunion; native in Spain eastwards to India, north-east tropical Africa and South Africa; introduced elsewhere."

Op 11 Aug. 1950 verzamelde ik de soort te Tilburg bij een wol- en huidenfabriek, tussen een dichte menigte hoogopgeschoten andere woladventieven.

PROBST geeft in Wolladventivflora Mitteleuropa's (1949) p. 6 de vindplaatsen: Osnabrück, Kettwig en Leipzig aan.

ASCHERSON & GRAEBNER geven in Syn. II. 1 (1902) p. 68 de vindplaats Berlin.

Dr P. JANSEN, die bij mijn plant de notitie voegde "Een schaduw-

vorm van een jonge plant, die nog het meeste heeft van *Brachiaria eruciformis* (J. E. Sm.) Griseb. ongevleugelde spil, 1e kelkkafje zeer klein tot ontbrekend, rechtop staande zijaren en zacht behaarde aartjes" meldt mij verder, dat hij de soort al eens eer te Amsterdam gevonden heeft, maar door omstandigheden nog niet opgegeven.

2. **Psilurus aristatus** (L.) Duv.-Jouve, Bull. S. B. Fr. XIII (1866) p. 132. Het geslacht *Psilurus* behoort met *Lepturus*, *Parapholis* en *Pholiurus* tot de Tribus *Monermeae*. Het komt met *Lepturus* daarin overeen, dat elk zijdelings aartje slechts één kelkkafje heeft. Terwijl dit kelkkafje bij *Lepturus* echter het gehele aartje bedekt, is het bij *Psilurus* veel korter dan het kroonkafje van de onderste bloem. De beschrijving van het geslacht bij Rouy Fl. de Fr. XIV (1913) p. 341 luidt: "Epillets un peu écartés du rachis scabre pendant l'anthèse puis strictement cachés dans ses excavations, lancéolés-subulés, 1—3-flores, espacés, formant un épi dressé, arqué ou flexueux, très long et filiforme, fragile; fleur inf. sessile, hermaphrodite, la 2me et la 3me ordt. stériles ou rudimentaires. Glume unique sur les épillets latéraux, très petite (5—6 fois plus courte que la fleur inf.), ovale, aigue, glabre ou brièvt-ciliée; épillet terminal à 2 glumes inégales, courtes. Glumelle inf. coriace, souvent violacée, acuminée, uninervée, très rude, aristée; la sup. bicarénée, bidentée, rude sur les carènes, égalant à peu près l'inf. (moins l'arête). Glumellules 2, ovales-lancéolées, glabres. Etamine unique. Caryopse linéaire-cylindracé, canaliculé sur la face interne." ASCHERSON und GRAEBNER geven in Syn. Mitt. Eur. Fl. II. 1 (1902) p. 766 de beschrijving: "Der vorigen Gattung (*Pholiurus*) ziemlich ähnliches einjähriges Gras mit sehr dünner, fast einer Blattspreite gleichender schlanker und zarter Aehre. Aehrchen einblüthig oder an der Verlängerung der Aehrchenachse noch eine zweite Blüthe tragend, der Achse stark angedrückt, nicht eingesenkt. Hüllspelze sehr kurz, Deckspelzen aus der Spitze fein begrannt. Jede Blüthe mit nur einem Staubblatt".

De soort beschrijft Rouy l.c.: "**P. nardoides** Trin.; *P. aristatus* Duval-J.; *Nardus aristata* L.; *Festuca filiformis* Pourr.; *Rottboellia monandra* Cav.; *Asprella nardiformis* Host; *Monerma monandra* P. B.—Tiges de 1—3 déc., genouillées-redressées ou dressées, très grêles ou sub-filiformes, fasciculées. Feuilles courtes, fines, enroulées-subulées, glabres, lisses à l'ext., rudes à l'int., gaine sup. entourant la partie inf. de l'épi; ligule très courte, tronquée. Glume parfois nulle dans les épillets lat. Glumelle inf. dépassant de beaucoup la glume. ☉ Mai-juin.

Hab.—Coteaux arides, lieux incultes et sablonneux du midi. Rég. méditerr., Cévennes; sud-est; Rhône: Oullins, Montchat, Empuis; Corse. Aire géogr. Europa mérid.; Asie austro-occid.; Afrique septentrionale." en A. & G. l.c.: "**P. aristatus** ☉ Pflanze am Grunde büschelig verzweigt, meist zahlreiche aufrechte oder aufsteigende sehr dünne, selten bis über 3 dm lange Stengel treibend. Blätter mit glatter Scheide und sehr feiner borstlicher Spreite. Blatthäutchen kurz, eiförmig, kaum 1 mm lang. Aehre bis fast 2 dm lang, sehr dünn, kaum

Materials lässt sich ein endgültiges Urteil über den Wert dieser auffallenden Sippe noch nicht abgeben. Sofern man nicht eine besondere Art anzunehmen geneigt ist, liegt der Gedanke an einen Bastard (*C. carinatum* × *cristatum*) oder noch mehr an eine Abart von *Ch. cristatum* nahe, bei welcher Spezies möglicherweise die der zoochoren Verbreitung dienenden Anhangsgebilde der Perianthblätter, ähnlich den Früchten vieler *Medicago*-Arten, starke Schwankungen in der Ausbildung aufweisen und unter Umständen gänzlich verkümmert sein können."

In zijn artikel Die wolladventiven Chenopodien Europas, Verh. Naturf. Ges. Basel XLI (1930) noemt AELLEN p. 99: *Ch. holopteryum* (Thell.) Thellung et Aellen als afzonderlijke soort naast *Ch. carinatum* R. Br. en *Ch. cristatum* F. v. M. om ten slotte in: Die Arten der Sect. *Orthosporum* R. Br. der Gattung *Chenopodium* L. in Verh. Naturf. Ges. Basel XLIV, 1 (1933) p. 312 tot de combinatie *Ch. carinatum* R. Br. var. *holopteryum* (Thell.) Aellen te komen. Volgens PROBST Wolladventivflora Mitteleuropas (1949) p. 62 is deze vorm als woladventief bekend uit Zwitserland, Elzas, Schotland, Zweden en Duitsland.

4. **Amaranthus angustifolius** Lam. var. **polygonoides** (Roxb.) Thell. f. **latifolius** Thell. in Asch. et Gr. Syn. V (1914) p. 309. Van de soort *A. angustifolius* waren tot nog toe in ons land alleen waargenomen de var. *silvester* (Desf.) Thell. (vrij algemeen) en var. *graecizans* (L.) Thell. (zeer zeldzaam). De var. *polygonoides* (Roxb.) Thell. onderscheidt zich van de beide vorige volgens THELLUNG l.c. p. 308 door: "Weibliche Perigonblätter lanzettlich-pfriemlich, lang zugespitzt, mit deutlich hervortretender, etwa (1/4) 1/3—3/4 mm langer Stachelspitze; Vorblätter von ähnlicher Gestalt, meist noch länger grannenspitzig, mit der Spitze meist so lang oder selbst etwas länger als das Perigon.

In der Tracht der Rasse *graecizans* ähnlich. Durch die langen Grannenspitzen der Perigonblätter, die zuweilen die Spitze der Frucht erreichen oder selbst etwas überragen, erinnert die Rasse einigermaassen an *A. Dinteri*, von dem sie sich jedoch durch die abweichenden Behaarungsverhältnisse und die auffallend schmalen, im oberen Theil fast völlig auf den schmalen Mittelnerv reducirten weiblichen Perigonblätter leicht unterscheidet.

Heimisch im tropischen Africa und Asien; bei uns sehr selten eingeschleppt.

Eine einigermaassen kritische Pflanze, die man als Unterrasse an *graecizans* anzugliedern versucht sein könnte, wenn nicht die Abart *latifolius* in der Blattform (wenigstens in der Breite) der Rasse *silvester* näher stünde. Der Bearbeiter hatte die letztere Abart ursprünglich in seinen Bestimmungen (Herb. HÖPPNER) als *A. silvester aristatus* bezeichnet; doch gehören die 3 im Folgenden genannten Abarten, wie auch ihr gemeinsames Vorkommen an der Adventivfundstelle Neuss bekräftigt, sicherlich phylogenetisch nahe zusammen, so dass es angezeigt erscheint, sie zusammengefasst als besondere Rasse den beiden vorhergehenden gegenüberzustellen.

Aendert nach der Blattform:

I. *latifolius* (Thellung in A. u. G. Syn. V [1914]. — *A. silvester* var. *aristatus* Thellung in Herb. Höppner). Laubblätter elliptisch oder verkehrt-eiförmig, etwa 2 mal zo lang als breit.”

Prachtig materiaal groeide in 1950 te Tilburg op het terrein van de Tilburgse Wolwasserij, waarvan ik verzamelde op 11 Augustus. Ook in Engeland is de var. *polygonoides* adventief waargenomen. BARRY leg. DRUCE in Herb. Oxford.

5. **Papaver rhoeas** L. var. **pryorii** Druce (door S. J. VAN OOSTSTROOM).

Exemplaren van deze variëteit, die gekenmerkt is door de opvallend rode, afstaande beharing, vooral op de bloemstelen, werden aangetroffen tussen talloze normale planten en exemplaren van de var. *strigosum* Boeningh. te Lent, langs de autoweg naar Arnhem door Dr B. K. Boom op 26 Mei 1950 (H.L.B. 950. 325—179).

6. **Monsonia brevirostrata** R. Kunth in Engler's Bot. Jahrb. XL (1907) p. 67. Op 18 Juli 1928 vonden PATER LUDOVICUS en KLOOS bij de wol- en huidenfabriek der firma PESSERS-VERBUNT te Tilburg een plant, die wij voorlopig als *Erodium malacoides* determineerden en waarvan onder die naam een foto is gereproduceerd in de Levende Natuur 43 (1939) p. 277. Dergelijke planten werden op hetzelfde terrein of op het aangrenzende van de firma BERN. PESSERS gevonden in 1941, 1947, 1948 en 1950, maar de determinatie bevredigde mij hoe langer hoe minder. Naar aanleiding van deze laatste vondst hebben VAN OOSTSTROOM en ik in het Rijksherbarium te Leiden nog eens een grondig onderzoek ingesteld. In de eerste plaats hebben wij al het aanwezige materiaal van *Erodium malacoides* nog eens doorgenomen, waarbij bleek, dat er geen enkel exemplaar aanwezig was, dat met de Tilburgse planten overeenkomt. Ook waren er geen verwante *Erodium*-soorten, die in aanmerking konden komen. Met behulp van de monographie der *Geraniaceae* van R. KUNTH in ENGLERS Pflanzenreich IV. 129 (1912) bleken de Tilburgse planten te behoren tot het geslacht *Monsonia* L., dat van *Erodium* verschilt, doordat de bloem 15 meeldraden heeft, die in 5 groepen van 3 geplaatst zijn, elk drietal aan de voet met elkaar verbonden. De beschrijving van het geslacht luidt bij KUNTH l.c. (1912) p. 290:

“*Monsonia* L. (Nomen a L. generi datum in honorem virginis ANNA MONSON amicae cl. autoris) Flores regulares. Sepala 5, imbricata. Petala 5, hypogyna, imbricata. Glandulae 5, petalis alternae. Stamina 15, omnia antherifera, brevissime in anulum connata; trina inter sese altius coniuncta et sepalis opposita. Ovarium 5-lobum, 5-loculare, rostratum, apice ramis introrsum stigmatosis coronatum; ovula in loculis 2, superposita. Valvulae 1-spermae, a rostro dehiscentes, caudis a basi ad apicem (sicut in genere Erodio) cochleiformiter revolutis. Semina exalbuminosa; embryonis radícula inter cotyledones convoluto-plicatas sita. — Herbae vel suffrutices, erecti vel decumbentes. Folia opposita vel alterna, crenato-dentata vel dissecta, semper

stipulata. Pedunculi axillares, rarius pseudo-basales, bracteati, 2- vel umbellatim pluriflori, rarius abortu uniflori. Valvularum caudae aut intus ciliatae vel glabrescentes, aut plumosae.”

De 29 soorten van het in hoofdzaak Afrikaanse geslacht worden in 7 secties gegroepeerd. Voor de Tilburgse planten voeren l.c. p. 291 de eigenschappen:

“B. Valvularum cauda intus pilis ciliaribus obsita.

a. Corolla media magnitudine; petala integra vel—apice retuso—leviter emarginata.

a. Calyx apertus, campanulatus.

II Annuae. Folia oblongo-lineararia vel oblonga.”

tot Sect. 5 *Biflorae*. Deze sectie bestaat uit 3 soorten en men komt l.c. p. 304 door “Fructus maturus 3 cm longus. Lamina 17 mm longa et 6 mm lata” tot *M. brevisstrata*, die l.c. p. 306 als volgt beschreven wordt:

“Annua, suffruticosa, 10—20 cm alta. Radix usque 8 cm longa, satis tenuis, fusca. Caulis ascendens vel basi procumbens, e basi ramosus vel ramosissimus ramis ascendentibus, indumento brevi puberulo et pilis longis patulis sparsioribus obsitus, subteres, usque 2 mm crassus, dense foliatus. Foliarum lamina subtus ad venas pilosa, ceterum saepe glabrescens vel glabra, ambitu lanceolata, basi cuneata, apice obtusa, margine irregulariter serrato-erosa, plerumque 17 mm longa et 6 mm lata; petioli longitudine diversi, in eodem specimine saepe quam lamina 2-plo breviores et 1½-plo longiores, indumento brevissimo puberulo et pilis longis patulis sparsis obsiti, 5—20 mm longi. Stipulae subulatae, pilosulae, usque 4 mm longae. Pedunculi 2-flori, tetrabracteati, 10—20 mm longi, puberuli; in eodem specimine non raro pedunculi uniflori bibracteati vel — pedunculo ipso nullo — ebracteati. Bracteae stipulis conformes, 2 mm longae. Pedicelli 7—8 mm longi puberuli et pilis patulis sparsissimis obsiti, recurvati, fructiferi saepe sub calyce erecti. Sepala lineari-lanceolata, margine membranacea, vix manifeste mucronata mucrone 1 mm longo, 6—7 mm longa, pubescentia. Petala integra, cuneato-obovata, calyce breviora vel summum eidem aequilonga, coerulescentia. Stigmata vix 1 mm longa. Fructus maturus 3 cm longus; valvulae hirsuto-pubescentes; rostrum brevissime puberulum.

Kaffraria: Zuurberge (Schlechter a. 1895 n. 6573!), Ost Griqualand: zwischen Elliot und Maclear um 1500 m (Bolus, Austro-afric. a. 1896 n. 8725 — Typus in Herb. Berol.!).”

Tot deze soort behoren de Tilburgse vondsten van 1938, 1947, 1948 en 1950. De soort wordt genoemd in *The Adventive Flora of Tweedside* by HAYWARD and DRUCE (1919) p. 49: “First British record: I.M.H. 1914. Found on shingle at the confluence of the Gala and the Tweed, Selkirk. Flowering August to September. Det. A. THELLUNG” en door LAWALREE: *Notice sur des Phanérogames adventices en Belgique*. Bull. Soc. Roy. de Bot. de Belgique (1950) p. 44: “Adventice au voisinage des industries lainières: Verviers, gravières de la Vesdre en deux endroits différents — Visé.”

7. **Monsonia biflora** D. C. Prodr. 1 (1824) p. 638 = *M. angustifolia* E. Mey. De plant, die ik 18 Augustus 1941 te Tilburg verzamelde, verschilt van het *Monsonia* materiaal uit het vorige nummer door smallere bladen, langere en smallere, haast naaldvormige steunbladen, iets grotere bloemen, langere naaldjes aan de toppen der kelkbladen, langere stijlen, sterker klierachtige beharing en langere rijpe vruchten. De soort behoort eveneens tot de sectie *Biflorae* Kunth en men komt in de monografie l.c. p. 304 tot *M. biflora* door de eigenschappen: "Fructus maturus 5—7 cm longus. Lamina 2—3 cm longa et 4—5 mm lata. Corolla coerulescens vel albida."

De beschrijving luidt l.c. p. 305:

"Annuua, suffruticosa, 15—40 cm alta. Radix satis brevis, 3—10 cm longa, pallide fusca. Caulis \pm erectus vel ascendens, e basi ramosus vel ramosissimus ramis ascendentibus, indumento brevi puberulo et pilis longis patulis sparsioribus obsitus; subteres, 2—4 mm crassus, satis dense foliatus. Foliorum lamina pilosa pilis saepe glandulosis, ambitu lineari-oblonga, basi cuneata, apice obtusa, crenato-serratula, saepe 2—3 cm longa et 4—5 mm lata; petiolus quam lamina $1\frac{1}{2}$ — $2\frac{1}{2}$ -plo brevior, indumento brevi puberulo et pilis longis patulis sparsioribus obsitus, 8—17 mm longus. Stipulae setaceae, pilosae, 5—10 mm longae. Pedunculi 2-flori, tetrabracteati, 5—15 (raro 25) mm longi, puberuli; in eodem specimine non raro etiam nonnulli pedunculi uniflori bibracteati, vel — pedunculo ipso nullo — ebracteati. Bractee stipulis plane conformes. Pedicelli $2\frac{1}{2}$ cm longi, crassiusculi, puberuli et pilis sparsis longis patulis obsiti, sub fructu saepissime recurvati. Sepala spathulato- vel lanceolato-oblonga, margine late membranacea, mucronata, mucrone 1—3 mm longo, 10—12 mm longa, subhirsuta. Petala integra, obovato-cuneata, quam calyx $1\frac{1}{2}$ -plo longiora, coerulescentia vel albida. Stigmata 1— $1\frac{1}{2}$ mm longa. Fructus maturus 5—7 cm longus; valvulae hirsuto-pubescentes; rostrum brevissime dense puberulum.

Ueber den grössten Teil des südlichen und mittleren Afrika, im Osten vom Kapland bis Eritrea, im Westen bis Angola verbreitet. Zumeist an dürren Stellen auf Sandboden. Bei den Buren unter dem Namen Slangebos gegen Schlangenbiss und Dysenterie bei Menschen und Vieh gebraucht. Blühend und fruchtend Dezember bis März." PROBST geeft in Wolladventivflora Mitteleuropa's (1949) p. 120 de vindplaatsen: "Derendingen 1917 (!); Döhren 1917, 18 (SCHEUERMANN); Leipzig 1934, 36, 38 (FIEDLER); Spinnerei Cossmannsdorf 1937 (STIEFELHAGEN); Hetzheide u. Luckenwald 1933 (BRANDES, BERNAU); England (DRUCE Plant list II) wo? (!) ob wolladventiv? (!); Lackalänga 1924, 25, 32, 34 (C. BLOM)."

8. **Acer pseudo-platanus** L. f. **complicatum** Mortensen (door S. J. VAN OOSTSTROOM). Fig. 1.

Deze in de bouw van de vrucht afwijkende vorm werd aangetroffen in een tweetal exemplaren in het Linschoter bos bij Linschoten, in November en December 1950, door E. E. VAN DER VOO (H.L.B. 950. 348—545). Volgens de boswachter betreft het twee c. 20 jaar oude

bomen, die daar ter plaatse opgeschoten zijn samen met normale exemplaren.

In tegenstelling tot de meestal hier voorkomende individuen der soort, die vruchten hebben, waarvan de vleugels uiteenwijken en elkaar niet bedekken, hebben de vruchten van de *f. complicatum* vrijwel evenwijdige buitenranden, terwijl de vleugels over elkaar heen grijpen (fig. 1).

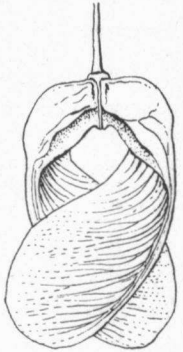

Fig. 1. *Acer pseudo-platanus* L. *f. complicatum*
Mortensen, vrucht.

De *f. complicatum* Mortensen werd beschreven in Bot. Tidsskr. ser. 3, vol. 2, 1878, p. 253: "med rødlige, over hinanden sammenfoldede Frugtvinger". PAX in zijn monografie der *Aceraceae* in Pflanzenreich IV, 163 (1902) p. 20 schrijft: "alae subparallelae sese invicem tegentes". Een verhandeling over de variabiliteit der vruchten vindt men bij VOGLER in Jahrb. St. Gallischen Naturw. Ges. 1906 (1907) p. 333—366. Hierin wordt ook een vrucht afgebeeld, die geheel overeenkomt met die van *f. complicatum* (plaat 2, fig. 10). VOGLER komt tot het resultaat, dat de variabiliteit in vruchtvorm wat betreft de hoek, die de vleugels maken en de grootte der vleugels van weinig systematische waarde is. Wel van waarde is waarschijnlijk de vorm van de vleugels.

9. ***Angelica sylvestris* L. var. *vulgaris* Avé-Lallemant *f. incisa* (Aschers.) Thell. (door S. J. VAN OOSTSTROOM).**

Deze vorm, die waarschijnlijk van weinig systematische waarde is, werd gevonden door de heer E. E. VAN DER VOO, Woerden, op 16 Augustus 1950, aan de Brededijk te Papekop (Z.H.), (herb. VAN DER VOO). Zij is gekenmerkt door de onregelmatig en diep ingesneden blaadjes. THELLUNG in zijn fraaie en uitvoerige bewerking der *Umbelliferae* in HEGI, Ill. Flora von Mittel-Europa V, 2, schrijft op p. 1335: "Diese Form entsteht, wie schon WIMMER und GRABOWSKI (Flora Silesiaca I, 1827, p. 264) mit Recht bemerken, vorzugsweise als Verstümmelungsform an den Ersatztrieben solcher Stöcke, deren Haupttrieb frühzeitig durch Mähd oder eine andere Ursache zerstört worden ist, und findet sich infolgedessen zuweilen auf dem gleichen Stock mit den normalen Blättern des stehengebliebenen Stumpfes des Haupttriebes." Dit laatste was bij de door VAN DER VOO gevonden plant ook het geval. Zijn herbarium bevat naast

bladen van de afwijkende vorm der *f. incisa* ook bloeiende stengels met normale bladen, volgens zijn opgave van dezelfde plant afkomstig.

10. *Trigonella*.

Naar aanleiding van mijn vondst van de eerste woladventieve *Trigonella* in Nederland op 11 Augustus 1950 bij de Tilburgse Wolwasserij hebben Dr S. J. VAN OOSTSTROOM en ik, aan de hand van G. ŠIRJAEV: Generis *Trigonella* L. revisio critica in Publications de la Faculté des sciences de l'université Masaryk (1928—1934) en het buitenlandse materiaal in het Rijksherbarium te Leiden, al het Nederlandse *Trigonella* materiaal in ons beider herbaria nog eens doorgezien. Hierbij bleek, dat vooral de nomenclatuur nog al wat te wensen overlaat. ŠIRJAEV verdeelt de 74 soorten van het geslacht over 15 Sectiones samengevat in 3 Subgenera.

Subgenus I. *Trigonella* Beck emend; l.c. I (1928) p. 11.

"Calix campanulatus v. rarissime subtubulosus, semper breviter pilosus v. glaber, legumina formae diversae, sed nunquam inflata."

Subgenus II. *Trifolium* Beck; l.c. I (1928) p. 14.

"Calix campanulatus, breviter pilosus, legumina inflata, breviter rostrata erecta."

Subgenus III. *Foeniculum* Širjaev l.c. p. 14.

"Calix tubulosus et longe pilosus, legumina compressa v. teretia, linearia v. oblonga rostrata."

Van het Nederlandse materiaal komen in aanmerking: van Subgenus I, Sectio VI *Falcatulae* Boiss.; l.c. p. 12.

"Annuae; stipulae inferiores dentatae v. incisae, flores nutantes, calix campanulatus, legumina deflexa fere erostrata \pm compressa, v. rarius teretia, linearia usque ovato-oblonga, suturis bene elevatis, semina levia v. tuberculata."

Subsectio A. *Leves* Šir. "Flores plerumque minimi, legumina linearia usque ovato-oblonga, \pm compressa v. \pm teretia, nervis obliquis, longitudinalibus v. transversis, nec parallelis, semina levia."

Series 1. *Hamosae* Šir. l.c. p. 42. "Stipulae semisagittatae dentatae, flores in racemis capitulatis, pedunculi elevati, legumina linearia subcompressa, 6—16 mm longa nervis transversalibus et obliquis anastomosantibus ornata."

Hiertoe, met de beschrijving l.c. p. 43, de soort:

T. hamosa L. Annuæ; caules crassiusculi, elongati 30—60 cm l., procumbentes, glabri tantum in parte superiore sparse pilosiusculi; stipulae dentatae; foliola obovato-v. obovato-oblongo-cuneata, acute denticulata, retusa v. truncata, superne glabra subtus sparse appresse pilosiuscula, (3) 12—15 (20) \times (2,5) 5—6 (8) mm; pedunculi pilosuli, aristati, (0,6) 1,5—4 cm l., folio aequilongi; racemus capitatus 0,5—1 \times 0,5—1 cm, (3) 6—18-florus; pedicelli 1,5 mm l., pilosiusculi; calix ca 1,5 \times 2 mm l., corolla 2—3-plo brevior, sparse pilosiusculus fere subglaber, dentibus triangularibus fere glabris tubo duplo brevioribus; corolla (3) 4—5 mm l., flava, vexillum obovato-emarginatum alis aequilongum, carina alis brevior, alae auricula brevi

instructae; legumen (6) 7—10 (12) \times 1,75—2 mm, subteres lineare, obtusum mucronatum, subglabrum v. glabrum, plerumque semicirculariter curvatum interdum rectum, nervis incrassatis transversalibus et obliquis anastomosantibus ornatum; semen 1,5 mm l., leve, ovatum, 9—15-spermum.”

Het materiaal Rotterdam 1 en 6 September 1922 leg. JANSEN en WACHTER in herb. pr. H.L.B. 924. 360—72 et 78; id. in herb. KLOOS; behoort wel tot var. *typica* Šir. l.c. p. 43: “Foliola plerumque 12—15 (20) mm longa, pedunculus 1,5—4 cm longus, capitula 6—18-flora, calix 2 et corolla 4—5 mm longi, legumina plerumque semicirculariter curvata, 7—10 (12) mm longa.”

De soort hoort thuis in Egypte en Nubië (afwijkende vormen ook in Arabië en in O. Afrika) en is adventief ook gevonden in Engeland en Frankrijk.

In zijn literatuurlijst onder *T. hamosa* citeert ŠIRJAEV ook GAMS in HEGI Mitt. Fl. IV. 3. 1229 (1925), waarin de vindplaatsen Hamburg en Mannheim genoemd worden [de eerste ook in ASCH. & GRAEBN. Syn. VI. II (1907) p. 389]. Hij heeft echter geen Duits materiaal gezien.

Tot Subsectio B. *Tuberculatae* Šir. l.c. II (1929) p. 7. “Annuae; racemi pedunculati capitati; flores mediocres, legumina compressa transverse eleganter nervosa, nervis parce anastomosant., semina tuberculata,” behoort

T. corniculata L., waarvan de beschrijving l.c. luidt:

“Annuæ; caules erecti v. ascendentes v. procumb., crassiusculi fere glabri tantum pilis sparsissimis hic inde praecipue in parte super. obsiti, usque ad 55 cm elatis; stip. denticulatae (superiores integrae) v. lacin.; foliola formae valde variantis: obovato- usque oblongo-cun., super.-lanc.-lin., omnia plerumque a medio acute denticulata, obtusa v. retusa v. truncata, inferiora plerumque 1—3 (4) cm \times 8—12 (35) mm, superne glabra subtus tantum ad nervum med. sparsissime appresse pilosiusc.; pedunc. folio 2—4-plo long., (1,5) 3—6 cm l. tenues; racem. capitul. *ovato-oblong.* 8—15-fl.; pedic. tenues ca 3 mm l.; calix 3 mm longus glaber v. inter dentes pilis sparsis obsitus corolla 3-plo brevior, dentibus triangul. tubo brevioribus; corol. 6—7 mm l. lutea, vexillum obovatum profunde emargin. carina brevis, alae carina vexilloque breviores; legumen compressum glabrum lineare \pm curvatum *acutum* 10—16 \times (1,5) 2—3 mm, nervis transvers. tenuibus non anastom. ornatum; semen oblong. tubercul. hilo emarginatum.”

Van deze soort, waarvan het hoofdverspreidingsgebied in Italië, Zuid-Slavië, Albanië en Griekenland ligt, maar die ook in Spanje, Frankrijk, Zwitserland en Duitsland gevonden is, liggen in het herb. van KOK ANKERSMIT exemplaren van Deventer (proeftuin) 1872 en Hort. Marocco 1880, vermoedelijk beide culta. Mogelijk behoort ook een ex. Amsterdam 1907 leg. G. H. H. ZANDVOORT in herb. HENRARD, H.L.B. 921. 260—1176 tot deze soort; daar vruchten ontbreken is dit echter niet uit te maken, bovendien lijken mij de stelen der bloeiwijzen te kort en de stipulae te groot.

Sectio XII. *Bucerates* Boiss. emend. ; l.c. III (1930) p. 12 "Annuae, stip. saltem foliorum infer. basi dentatae v. incisae, flores leguminae stricti (exc. *T. Monspeliaca!*) sessiles v. in racemis umbellatis v. subracemosis pedunculatis, corol. typi medicaginoidei flava v. aurantiaca, legum. linearia teretia v. subcompressa, reticulata v. rarius transversaliter nervosa v. rugosa, sutura utraque incrassata, semina cylindrica tuberculata rarissime leviuscula."

Subsectio A. *Erectae* Šir. l.c. p. 13 "Legumina erecta".

Series IV Sessiles Šir. l.c. IV (1931) p. 1. "Flores 1—5 (8) in angulo foliorum "sessiles", legumina ± curvata, saepe longa, reticulato-nervosa."

T. monantha C. A. Meyer. "Annuā; caules procumbentes 5—30 cm. l., ramosi rarius simplices, adpressiuscule pilosi; stipulae semi-sagittatae basi denticulatae; foliola obovata, oblonga v. elliptica basi clinoida, acute denticulata v. inciso-dentata usque pinnatifida, utrinque ± densiuscule pilosa, plerumque 5—10 × 4—5 mm; flores solitarii v. rarius bini pedunculo subnullo v. rarius usque 5 mm longo; bract. subulatae; calix 5 (6) mm l., dentibus subulatis tubo aequilongis pilosis, corolla parte tertia brevioribus; corolla flava 7—7,5 mm l. vexillo obovato, carina alisque manifeste brevioribus; legum. linearia plerumque 6—7 cm longa subcompressa subrecta v. saepius arcuata, erecta, adpresse densiuscule pilosa, areolis angustissimis subcontiguis longitudinalibus ornata."

var. **genuina** Šir. l.c. p. 4 "Legumina apice non hamata."

f. **integrata** Gdr. "Foliola denticulata."

Hiertoe behoort een ex. Erp 16 Juni 1938 leg. B. en TH. REICHGELT. herb. KLOOS.

f. **pinnatifida** Thell. "Foliola inciso-dentata v. pinnatifida."

Hiertoe behoort Oostzaner Gat October 1932. leg. J. SCHOUTE, herb. KLOOS. Zie Ned. Kruidk. Arch. 43 (1933) p. 350.

var. **macroglochis** (Dur.) Šir. "Legumina apice hamata."

= *T. macroglochis* Durieu de Maisonneuve.

Hiertoe een ex. Erp 16 Juni 1938 leg. B. en TH. REICHGELT. herb. KLOOS. Zie Ned. Kruidk. Arch. 49 (1939) p. 187.

Een ex. in herb. Ned. Bot. Ver. en een in herb. KLOOS culta 1942 uit een plant leg. JOH. JANSEN en TH. REICHGELT Erp. 5 September 1941, die intermediair is tussen de beide genoemde variëteiten schijnt het best te etiketteren als:

T. monantha C. A. Mey. ad var. **macroglochis** (Dur.) Šir. vergens.

T. incisa Benth. De beschrijving bij Širjaev l.c. p. 11 luidt: "*T. monanthae*, *T. Noeanae* et *T. geminiflorae* valde affinis, sed pedunculis fructiferis (pedunculi florif. abbreviati!) usque ad 5—10 mm longis (1) 2—3-fl. et maturis leguminibus non raro rectis compressis et plerumque latioribus (usque ad 3 mm), areolis pentaginis v. quadratis (diam. 1 : 1)."

Deze soort verzamelde ik 2 September 1916 bij Deventer; 10 Augustus 1923 id. en 11 Augustus 1950 bij Tilburg.

T. polycerata L. De beschrijving bij Širjaev l.c. p. 12 luidt:

“*Annua*; caules prostrati v. ascendentes v. erecti, a basi ramosi v. rarius simplices, 25—45 cm l., adpresse ± pilosi; stipulae semisagitt. basi dentatae; foliola ovata v. subrotundata v. obovato-clinoidea, integra acute denticulata v. pinnatifida, 5—10 (13) × 5—7 (10) mm, utrinque sparse rarius dense pilosa; pedunc. subnulli brevissimi; flores 1—6 (8); bract. subulatae; pedic. subnulli; calix 3—4 mm l. dentibus subulatis pilosis tubo brevioribus, corolla parte quinta brevioribus; corolla flava 5 mm l.; vexil. obovatum subemarginatum; carina vexillo paulo brevior et alis paulo longior; stigma capitatum; legum. fasciculata 2—5 cm longa, linearia subcompressa semiarcuata multo rarius recta, adpresse pilosa, areolis fere aequilatis (diam. 1 : 1) ornata; semina oblongo-cylindr. ad hilum emarginata, tuberculata flava v. badia.

f. **vulgaris** Lge. Ascendentes v. prostratae ramis longiusculis, foliola mediocra, umbella 2—5-flora.”

Hiertoe behoort een ex. leg. B. en TH. REICHGELT Erp 16 Juni 1938 in herb. KLOOS. Zie Ned. Kruidk. Arch. 49 (1939) p. 185.

T. orthoceras Kar. et Kir. De beschrijving l.c. p. 16 luidt: “*T. polyceratae valde affinis, sed caule plerumque humiliore et glabriore, floribus 1—4, dentibus calic. tubo aequilongis, legumine tantum 2—3 cm longo, areolis longitudinaliter elongatis oblongis (diam. 2—3 : 1) aequilatis differt.*”

Hiertoe het ex. leg. STRUYKENKAMP Buitenplaats Groenhoven bij Leiden Juli 1898 in herb. N.B.V., afgebeeld in Flora Batava en geciteerd in ŠIRJAEV l.c. p. 18.

Subsectio B. *Reflexae* Šir. l.c. p. 20 “*Legumina sessilia reflexa*”

T. monspeliaca L. Door Širjaev l.c. beschreven: “*Annua*; caules diffusi prostrati ramosi, adpresse densiuscule pilosi, ramis simplicibus erectis 3—35 cm longis; stipulae semisagitt. parvulae, inferiores incisae; foliola obovato-clinoidea superne acute denticulata, 4—10 × 3—7 mm, utrinque adpressiuscule pilosa (foliola fol. inf. angustiora); pedunc. subnulli spina molli instructi; capitulae 4—14-fl. sessiles; bract. lineari-subulatae; pedic. brevissimi; calix 3 mm l., dentibus lineari-subulatis pilosis tubo longioribus, corolla parte quinta brevioribus; corol. flava 4 mm l.; vexil. obovato-elong. leviter emarginatum; alae carina paulo breviores auricula deorsum directa instructae; legum. *stellatim disposita linearia* 7—13 (17) × 1—1,5 mm paulo compressa paulo curvata pilosa v. rarius glabra *nervis transversalibus obliquis vix anastomosantibus valde incrassatis insculpta*, semina tenuiter tuberculata, 1,5 mm longa.”

f. **typica** Eig “*Foliola integra, leg. ovariumque adpresse pilosa*”, l.c. p. 24.

Hiertoe behoort het materiaal leg. KLOOS. Wormerveer 24 Augustus 1925 in herb. pr.

f. **petiolata** (Post pr. var.) Šir. “*Petioli foliis multo longiores 3—4 cm longi*”, l.c.

Hiertoe het ex. leg. KLOOS. Weert 13 Augustus 1920 in herb. pr. Zie Ned. Kruidk. Arch. 1921 (1922) p. 90.

Subgenus II *Trifoliastrum* Beck. omvat alleen

Sectio XIV *Capitatae* Boiss. emend., bij Širjaev l.c. V (1932) p. 1.

Sectio XIII genoemd (drukfout) en als volgt beschreven:

“Annuae, stipulae dentatae v. superiores integrae, pedicelli semper stricti rarius inferiores (fructiferi) recurvati, racemi pedunculati dense capitati, calix campanulatus, corolla coerulea typi simplicis, legumina teretia v. parum compressa, parva (3—6,5 mm longa), breviter et tenuiter rostrata, 1—2 (3) sperma, semina ovata tenuiter tuberculata v. laevia.”

T. coerulea Ser. Širjaev geeft l.c. p. 4 de volgende beschrijving: “Annuā; caules *erecti* simplices v. ramosi *ramis strictis*, fistulosi, plerumque (2) 3—6 (10) dm elati, sparse pilosi; stipulae triangulari-lanceolatae dentatae; folia ternata foliolis ovatis leviter retusis denticulatis 2—5 × 1—2 cm, foliolis folior. superiorum angustioribus *oblongis* 1,8—4,5 × 0,6—1,2 cm; pedunculi folio longiores, racemi florif. densissimi capitulaeformes *globosi* multiflori, *post anthesin paulo elongati*; pedicelli ca. 1 mm l., subrecti pilosi; calix 3 mm l., corolla 2-plo brevior, dentibus lanceolatis tubo subaequilongis; corolla 5,5—6,5 mm l., coerulea, vexillum oblongum emarginatum alis longius; legumina rhomboidea obovata inflata vix subcompressa 4,5 × 3 mm *in rostrum fere rectum ca. 2 mm longum satis repente abeuntia, cum rostro tubum calicinum triplo superantia* 1—2 (3)-sperma, legumina inferiora non raro recurvata; semina 2 mm longa obovata brunnea minutissime tuberculata.”

Deze soort komt zeer zeldzaam en alleen uit kultuur in Nederlandse herbaria voor.

T. besseriana Ser. Hiervan zegt Širjaev l.c. p. 10: “*Differt a praecedente caulibus plerumque ascendentibus v. subrectis, a basi ramosis (ramis ascendentibus ± caulibus aequilongis), foliolis fol. angustioribus (folior. super. oblongo-lanceolatis usque linearibus, 12—28 × 3—8 mm), racemis florif. subglobosis v. ovatis usque 30-floris, post anthesin valde elongatis oblongis laxiusculis, leguminibus tubum calic. 4-plo superantibus in rostrum sensim attenuatis, nervis crassioribus ornatis.*”

Dit is de soort, die in Nederland en elders in West-Europa heel vaak als graan-adventief gevonden wordt en onder de namen *Melilotus coeruleus* Desr.; *Trigonella coerulea* Ser.; *T. coerulea* var. *procumbens* Spr.; *T. coerulea* ssp. *procumbens* Thell.; *T. procumbens* Rchb. in onze flora's wordt aangetroffen.

Deze soort is zeer variabel. Soms komen exemplaren voor, die zeer veel op de echte *T. coerulea* Ser. gelijken, maar blijkens de harde, niet samendrukbare stengel en de geleidelijk in de snavel overgaande vrucht toch tot *T. besseriana* Ser. behoren. Daartegenover staat een exemplaar in herb. LAKO (H.L.B. No. 927. 10—112) leg. A. WALRAVEN bij Sluiskil 1853, dat men, determinerende volgens de *Clavis dichotomica specierum* van ŠIRJAEV l.c. VI (1933) p. 1 geneigd zou zijn te houden voor: **T. capitata** Boiss., maar dat toch aan de beschrijving dezer soort l.c. V (1932) p. 16 in verschillende opzichten (behaving, vruchtvorm) slecht voldoet.

Subgenus III *Foenum Graecum* Širjaev omvat alleen

Sectio XV *Foenum Graecum* Ser. bij Širjaev l.c. V (1932) p. 17 Sectio XIV (drukfout) genoemd en als volgt beschreven:

“Annuae, stipulae integrae rarissime dentatae, flores rarissime bracteolati, typi simplicis (alae sine dente conjunctivo), solitarii v. bini (usque 4) sessiles (i.e. racemus 1—2 (4)-florus apedunculatus), rarissime plurimi et in capitulum pedunculatum congesti, albo-ochroleuci, violascentes v. coerulei, plerumque magni, vexillo semper fere oblongo, sua latitudine triplo-multiplo longiore, calix *tubulosus pilis longis v. longissimis simplicibus obsitus, carina alisque usque duplo brevior*, legumina plerumque linearia rarius lanceolata, subcompressa v. teretia, saepe magna, recta v. \pm curvata, plerumque longe rostrata, suturis ambis incrassatis, nervis longitudinalibus v. subobliquis ornata, 4—20-semiferi, semina magna ovata v. quadrata, tenuiter tuberculata v. levia.”

Subsectio B. *Gladiatae* Boiss. l.c. p. 22.

“Flores *ebracteolatae sessiles solitarii v. bini* (usque 4), i.e. racemus sessilis 1—4-florus, legumen 4—5 cm una cum rostro longo longum nervis longitudinalibus ornatum.”

Series 1. *Compressae* Šir. “Legumen compressum.”

T. gladiata Stev. “*Annua*; caules *diffusi procumbentes raro erecti, plerumque 5—25 cm longi*, rotundi, dense pubescentes; stipulae parvae semi-connatae integrae pilosae; foliola foliorum obovato- usque ad lanceolato-clinoidea retusa apice acriter denticulata, plerumque utrinque sparse pilosa, 5—12 \times 3—6 mm; flores *subsolitarii*; bractae nullae; calix 6 mm l., longe patule pilosus, corolla sesqui brevior, dentibus lanceolatis plumoso-pilosia tubo subaequilongis; corolla 8—10 mm l., pallide ochroleuca, vexillo obovato-oblongo violaceo-suffuso stricto plano paulo emarginato, nervo centrali cum eodem laterali nervulo obliquo conjuncto, alis in parte tertia longiore, carina alis in parte tertia brevioribus antice non angulata apice rotundata, alis oblongis; legumina recta v. \pm curvata, late lineari *compressa stricta* (1,5) 2—3 (4) cm \times (3) 4—5 (7) mm (*sine rostro*) in rostrum subaequilongum 1—2 cm longum rectum abruptiuscule angustata, pilosa, suturis nervis longitudinalibus prominulis anastomosantibus ornatis, 5—7-sperma; semina ovata ca 3,5 mm longa crebre denticulata.”

Hiertoe behoren: Rotterdam 6 September 1922 leg. JANSEN en WACHTER in herb. KLOOS. id. 27 September 1922 leg. J. en W. in herb. pr. H.L.B. No. 924. 360—87 en id. H.L.B. 924. 360—93. Middelburg leg. J. MESU en C. BRAKMAN.

var. **heterophylla** VAN OOSTSTR. et KLOOS **nov. var.** *differt foliis foliorum inferiorum pinnatifidis, superiorum ut in f. typica.*

Wormerveer 1 September 1932 leg. KLOOS in herb. pr.

Al deze vondsten in Nederland van de soort *T. gladiata* zijn graan-adventieven.

Series 2. *Teretes* Šir. l.c. V (1932) p. 28 “Legumina teretia.”

T. foenum-graecum L. “*Annua, caules erecti v. rarius procumbentes 10—50 cm l. rotundi cavi \pm ramosi, ramis strictis; stipulae integrae ovatae acuminatae \pm pilosae; foliola foliorum ovata usque ad oblonga-lanceolata plerumque 2—3 (5) \times 1—1,5 cm, in parte superiore denticulata; flores 1—2 in angulo foliorum subsessiles; calix 8 mm longus tubulatus \pm pilosus, corolla duplo brevior, dentibus*

lanceolato-linearibus longe pilosis tubo aequilongis; corolla *flavo-alba* 13—18 mm l.; ad basin violaceo suffusa, vexillo valde emarginato oblongo, in parte inferiore plica instructo, alis in parte tertia longiore, carina alis duplo brevioribus, alis *angulo excedente ornatis* carina duplo longioribus; legumina linearia \pm curvata (6) 7—10 (11) \times 0,4—0,5 cm (*sine rostro*), *longitudinaliter nervis remotis anastomosantibus striata*, in rostrum rectum (1) 2—2,5 cm longum, (*parte seminifera* 3—5-plo brevius) *sensim attenuata*, 10—20-sperma *glabra v. \pm pilosa, sed demum glabrescentia*; semina 5 \times 3 mm tenuiter tuberculata (sub oculo armato) badia v. flavo-badia.”

Het merendeel der in herb. aanwezige exemplaren bestaat uit gekweekte exemplaren, alleen het ex. Gorinchem Juli 1912 leg. J. TH. HENRARD in herb. pr. H.L.B. No. 921. 260—1178 is een graan-adventief.

11. **Trifolium campestre** Schreb. f. **verticillatum** Van Ooststr., nova forma (door S. J. VAN OOSTSTROOM).

Zowel bij *Trifolium dubium* Sibth. als bij *Medicago lupulina* L. vindt men behalve exemplaren met de normale, in de bladoksels der verspreide bladen staande hoofdjes, ook soms planten waarbij aan het einde van de takken de hoofdjes kransvormig of schermvormig opeengehoopt zijn. Dit komt voor bij *Trifolium dubium* Sibth. f. *umbellatum* (Knaf) Van Ooststr. (*Trifolium filiforme* L. var. *umbellatum* Knaf in Čelak., Prodr. Fl. Böhm., 1867, p. 662) en bij *Medicago lupulina* L. f. *polystachya* Ser., pro var. Voor zover ik uit de literatuur kan nagaan was de parallel-vorm hiervan bij *T. campestre* nog niet bekend. Een exemplaar, dat als zodanig te beschouwen is werd mij toegezonden door de Heer H. M. HEYBROEK te Wageningen, die het vond in Midden-Limburg aan de linker Maasoever, tegenover de mond van de Swalm, op 5 Juni 1949. Deze f. *verticillatum* bevindt zich in het Rijksherbarium, no. 949, 180—202 en onderscheidt zich als volgt: capitula verticillata, in axillis foliorum superiorum verticillatorum.

12. **Trifolium glomeratum** L. var. **minus** Rouy, Fl. de Fr. V (1899) p. 88. Tezamen met prachtig materiaal van *T. tomentosum* L. (vroeger in ons land waargenomen: Apeldoorn 1877 KOK-ANKERSMIT; Herzogenrath 1914 De WEVER; Tilburg 1947 KLOOS) en *T. glomeratum* L. (bekend van Apeldoorn 1877 KOK-ANKERSMIT; Tilburg 1938 PATER LUDOVICUS en K; 1939 K; 1940 K steeds in de normale typische vorm) vond ik op 11 Augustus 1950 te Tilburg bij een wolen huidenfabriek enkele exemplaren van de var. *minus* Rouy, waarvan de beschrijving l.c. luidt:

“*minus* Nob.; *T. Perreymondi* Bot. Gall. occid. nonnull. — Capitules d’un tiers plus petits que dans le type; la plupart sessiles; étendard un peu plus court, obové; port du *T. cernuum* Brot. çà et là, souvent avec le type: Gironde, Aude, Puy-de-Dôme, Maine-et-Loire, Seine-et-Oise.”

ASCHERSON und GRAEBNER geven in Syn. M. E. Fl. VI. 2 (1910) p. 509 een beschrijving van de var., die een vertaling van die van ROUY is en laten daarop volgen: “So in Frankreich mehrfach, ob auch bei uns?”

HEGR in Ill. Fl. M. Eu. IV. 3 (1924) p. 1279: "im Hafen von Mannheim und in Karlsruhe 1910."

De Tilburgse exemplaren onderscheiden zich van de type, behalve door de bovengenoemde kenmerken nog door dunnere stengels en kleinere blaadjes, zodat de gehele plant een meer tengere en sierlijke indruk maakt.

13. **Dorycnium hirsutum** (L.) Ser. var. **incanum** Ser. ap. DC. Prodr. 2 (1825) p. 208.

Lotus hirsutus L. var. *incanus* Lois. = *Bonjeania hirsuta* Rchb. var. *incana* Koch behoort tot het ondergeslacht *Bonjeania* (Reich.) Boiss. waarvan de beschrijving bij ROUY Fl. de Fr. V (1899) p. 132 luidt: "Calice 5-partit, à divisions ascendantes plus ou moins inégales. Pétales libres; étendard oblong-cunéiforme, atténué en un large onglet canaliculé; ailes connées en avant, plus longues et plus larges que la carène droite, obtuse. Style ascendant; stigmaté capité. Légume droit, exsert, pleiosperme, déhiscent, enflé à la maturité; graines séparées par du tissu cellulaire. Plantes suffrutescentes; feuilles courtement pétiolées; capitules axillaires, pédonculés, involuclés." De dan volgende beschrijving van de soort luidt: "Plante buissonnante de 2—5 décimètres, velue, très rarement presque glabre. Tiges couchées, ascendantes ou redressées, rameuses, à rameaux arrondis. Folioles oblongues-cunéiformes; aigues ou obtusiuscules-mucronées. Stipules ovales ou lancéolées, bien plus longues que le pétiole très court. Capitules grands 5—10-flores; pédoncule plus long que la feuille. Calice subbilabié, très velu, à divisions une fois plus longues que le tube, les inférieures plus longues que les autres. Corolle une fois plus longue que le calice; étendard et ailes d'un blanc plus ou moins teinté ou strié de rose; carène d'un pourpre noir. Légume ovoïde ou presque oblong, noirâtre, inégal, glabre, à valves non tordues à la maturité. Graines subglobuleuses. — Mai-juillet." De var. wordt dan l.c. p. 134 beschreven als: "Une forme: *B. incana* Rouy. Plante plus trapue, plus robuste; folioles épaisses, blanches tomenteuses et feutrées-soyeuses; pétioles moins courts; capitules courtement pédonculés, plus multiflores, légumes plus gros. Hab. Littoral des Alpes-Maritimes et de la Provence, de Nice à Toulon."

Ik kreeg de plant ter determinatie toegezonden door de Heer C. J. v. D. VEGT, die haar in October 1950 vond in een *Berberis*struik in het gemeentelijk plantsoen aan de Laan van Meerdervoort in Den Haag. Het vermoeden lag voor de hand, dat het een verwilderde sierplant zou zijn. Op mijn verzoek om eventuele inlichtingen aan de Heer DOORENBOS, Directeur der Gemeentelijke Plantsoendienst, was deze zo vriendelijk mij te schrijven: "± 15 jaar geleden heb ik 25 of 50 *Dorycnium* gekocht van de firma J. HOOGENDOORN te Boskoop. Deze planten waren geïmporteerd uit Frankrijk. Echter is gebleken, dat ze niet winterhard waren. Zeer waarschijnlijk heeft een zaailing op een gunstig beschut plekje zich weten te handhaven."

14. **Coronilla varia** L. met abnormale bloeiwijze (door S. J. VAN OOSTSTROOM).

In het herbarium van de Heer A. G. DE WILDE, Leiden, bevindt zich een plant van *Coronilla varia* L., waarbij de as van de bloeiwijze aan de top doorgeroeid is en daar bladen draagt. Het exemplaar werd gevonden door de Heer DE WILDE op een terrein aan de Rijnsburgerweg te Leiden op 14 November 1948, tussen vele normale planten. Een dergelijke afwijking wordt vermeld door PENZIG, Pflanzenterratologie, 2. Aufl. II, 1921, p. 263 en door GAMS in Hegi, Ill. Flora von Mittel-Europa IV, 3, 1924, p. 1475.

15. **Vicia grandiflora** Scop. var. **biebersteinii** Griseb. (door S. J. VAN OOSTSTROOM). Fig. 2.

De var. *biebersteinii* Griseb. van *Vicia grandiflora* Scop. wordt het eerst voor Nederland vermeld van Middelburg door KLOOS in N.K.A. 46, 1936, p. 460. Zij is gekenmerkt door de smalle, lijnvormige blaadjes der bovenste bladen, die tot 10—12 maal langer dan breed kunnen zijn. De blaadjes der onderste bladen zijn vaak breder. Een tweede exemplaar werd gevonden in een greppel langs een korenveld op het landgoed De Treek, ten N. van de straatweg Zeist-Woudenberg, door

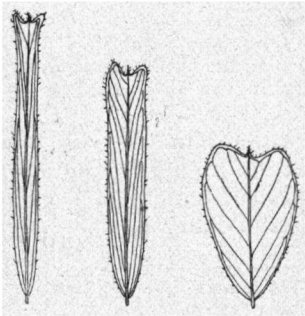

Fig. 2. *Vicia grandiflora* Scop. var. *biebersteinii* Griseb., van links naar rechts: blaadje van een der bovenste, middelste en onderste bladen.

A. EISSES in Juni 1950. Deze plant heeft de blaadjes der bovenste bladen lijnvormig, terwijl hun van een priemvormig spitsje voorziene top uitgerand is en zijdelings twee oortjes vertoont; de blaadjes der onderste bladen worden geleidelijk breder en zijn langwerpiger en geheel onderaan omgekeerd eirond, met uitgerande top en topspitsje (fig. 2). De bloemkroon van het door KLOOS opgegeven exemplaar is kleiner dan bij de andere vormen van de soort; het exemplaar van Maarn vertoont de gewone, grote *V. grandiflora*-bloemen.

16. **Cuscuta europaea** L. var. **conocarpa** Engelm. (door S. J. VAN OOSTSTROOM). Fig. 3.

In mijn bewerking van het geslacht *Cuscuta* voor Nederland, in N.K.A. 52, 1942 wees ik erop (p. 179), dat YUNCKER naast de typische vorm een tweetal variëteiten van *C. europaea* L. onderscheidt, nl. var. *indica* Engelm. en var. *conocarpa* Engelm. Deze laatste verschilt van typische exemplaren van de soort door het bezit van een kegel- of

peervormige vrucht. Nu vond ik bij het doorwerken van het materiaal, dat aanwezig is in de diverse Nederlandse herbaria, meermalen exemplaren met min of meer duidelijk kegel- of peervormige vruchten, die ik dan ook beschouwde als tot var. *conocarpa* te behoren. Fig. 3b vertoont een deksel van een dergelijke vrucht, terwijl fig. 3a een meer bolvormige vrucht doet zien. Zoals uit de beide tekeningen duidelijk wordt, is het verschil maar gering. Ik meende dan ook, dat ik in het

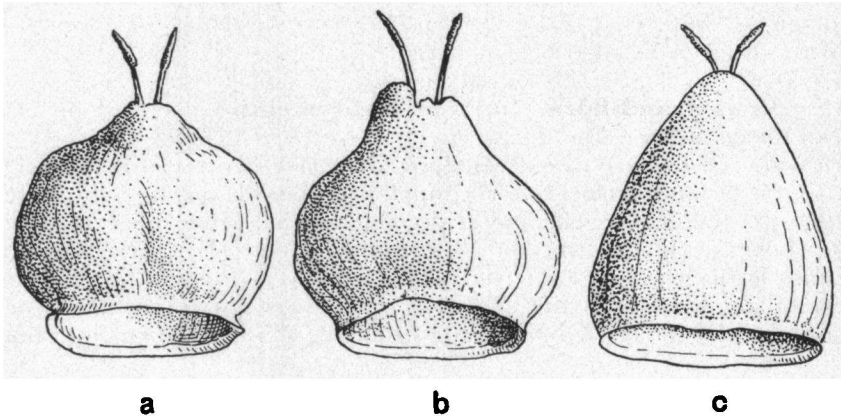

Fig. 3. *Cuscuta europaea* L., a. deksel van de vrucht der typische vorm; b. id. van een overgang naar var. *conocarpa*; c. id. van var. *conocarpa* Engelm.

Nederlandse materiaal een onderscheiding van de var. *conocarpa* achterwege kon laten. Achteraf blijkt nu, dat er bij *C. europaea* exemplaren voorkomen, waarbij de vruchten veel duidelijker kegelvormig zijn. Deze zijn echter hier te lande beslist zeldzaam, daar ik bij het talrijke door mij indertijd onderzochte materiaal geen enkel exemplaar aantrof met een dergelijke vruchtvorm. Het eerste Nederlandse exemplaar, dat als echte var. *conocarpa* beschouwd kan worden, werd gevonden door Dr J. BRAND, bij Bronkhorst, in N6.56.44, op 16 October 1950 (in herb. KLOOS; H.L.B. 949. 328—9). Het deksel van een vrucht dezer plant is hierbij afgebeeld in fig. 3c. De var. *conocarpa* wordt door YUNCKER in zijn monografie van het geslacht *Cuscuta* als volgt gekarakteriseerd: "Similar to *C. europaea*, with which it intergrades, differing, however, in having a markedly conic or pyriform capsule." Uit deze beschrijving en het onlangs gevonden materiaal blijkt, dat, wat ik vroeger (l.c. p. 179) als var. *conocarpa* beschouwde, een tussenvorm is tussen deze variëteit en de typische vorm van de soort.

17. *Datura quercifolia* H. B. K. Nov. Gen. & Sp. 3 (1818) p. 7. Fig. 4.

In Synopsis of the genus *Datura* van W. E. SAFFORD (Journal of the Washington Academy of Sciences Vol. 11 No. 8 (1921) behoort deze soort tot de sectie *Stramonium* Gaertn. waarvan de beschrijving op p. 175 luidt:

"Flowers erect; calyx tube circumscissile near the base, falling off together with the corolla, the base persisting and expanding into a disc, the margin of which is at length turned downward and frilled. Corolla distinctly 5-lobed, the lobes separated by emarginate sinuses. Fruit an erect regularly dehiscent 4-valved capsule, armed with rigid spines or unarmed." De eigenschappen

"Capsule armed with *strongly unequal* spines, the upper ones longer and stouter.

Leaves *pinnately* lobed.

Branches, petioles, and calyx *downy or woolly*" voeren dan l.c. tot de soort, waarvan dan l.c. p. 177 nog gezegd wordt:

"Type locality: *Crescit locis temperatis Regni Mexicani prope Zelaya et Molino de Saravia, alt. 930 hex.*"

Range: Texas to Arizona and Mexico.

A common weed along the banks of ditches. Leaves pinnately lobed; pericarps armed with large rigid ascending spines."

E. LUNDSTRÖM schrijft in een artikel: *Plantae in Hort. Bot. Bergiano critice examinatae in Acta Horti Bergiani V, 3 (1914) p. 91:*

"*D. quercifolia* Humb. & Bonpl. Diese charakteristische Art, die zuerst in Mexico von Humboldt und Bonpland entdeckt wurde, kann man kaum durch Samen aus den bot. Gärten erhalten, trotzdem dass sie in den Tauschkatalogen fleissig aufgenommen wird. Nur ein Garten scheint, wie oben erwähnt wurde, Samen der richtigen Art zu liefern (Montpellier). Die übrigen liefern zuweilen *D. Tatula*, zuweilen eine ziemlich niedrig wachsende dunkelblättrige *Datura*, die unter dem Namen *D. Leichhardii* Muell. geht. *D. quercifolia* ist zu erkennen an ihrer ziemlich geringen Höhe 30—50 cm, ihren etwas an *Solanum Lycopersicum* L. erinnernden Blättern, ihren kleinen (etwa 5 cm tiefen) an Farbe denjenigen der *Bernhardii* ähnlichen Blumen und ihren sehr originellen mit sitzenbleibendem Kelch versehenen Kapseln deren langen, spitzen, oft wie Bogen gebeugten Stacheln an der Basis sehr breit und dazu stark zusammengedrückt sind. Die Exemplare dieser Art, die in H. B. kultiviert sind, sind alle, besonders an Zweigen, Blattstielen und Blattnerven und am Blumenkelch ausgespreizt langhaarig gewesen. Das Exemplar von PRINGLE an einem natürlichen Standort in Mexico eingesammelt, das im Naturhistorischen Reichsmuseum des Staates aufbewahrt ist, ist dagegen von viel kürzeren, mehr zgedrückten Haaren bekleidet.

Diagnosis. Caulis teres, ± villosus, 30—50 cm altus; folia ovata, sinuato-pinnatifida, similia *Solani lycopersici*, subtus praesertim ad nervos villosa; flores parvi, ca 5 cm, calyce duplo longiores, rubro-violacei; calyx quinquangulatus, viridis, ± dense villosus; capsula magna, calyce emarcido remanente, maxime inaequaliter aculeata, ca 7 cm longa, ca 5 cm lata, aculeis acutissimis, ad basin late compressis; semina compressa, reniformia, nigra, testa crustacea, *D. stramonii* similia.

In DE CANDOLLES *Prodromus* wird die Länge der Blumenkrone unrichtig angegeben. In Wirklichkeit ist sie zwei (nicht drei) mal länger als der Kelch. Weiter werden die Zähne des Saums als besonders

spitz angegeben — sie unterscheiden sich indessen nicht von den des *Stramonium*typus. Zuletzt wird die Blumenfarbe als blass violett bezeichnet — sie ist doch recht stark rotviolett.”

In het begin van September 1950 stuurde de Heer G. ENGELS te Helden mij een bijna rijpe *Datura*-vrucht, die door Dr R. HEGNAUER, die veel *Datura*-soorten gekweekt heeft, als *D. quercifolia* herkend werd. Later zond de Heer ENGELS nog enkele overgebleven zijtakken met onrijpe vruchten. Hoewel de daaraan voorkomende bladen maar heel weinig op die van *Solanum lycopersicum* lijken, de plant afkomstig van een maïs-akker te Helden zeker groter was dan 50 cm en de bloemen waarschijnlijk wit waren (zij gelijken volgens de Heer ENGELS zeer veel op die van *Datura Stramonium*), lijkt mij de overeenkomst van de levende vrucht met de afbeelding bij het artikel van LUNDSTRÖM l.c. pl. IV zo frappant, dat aan de juistheid der determinatie van HEG-

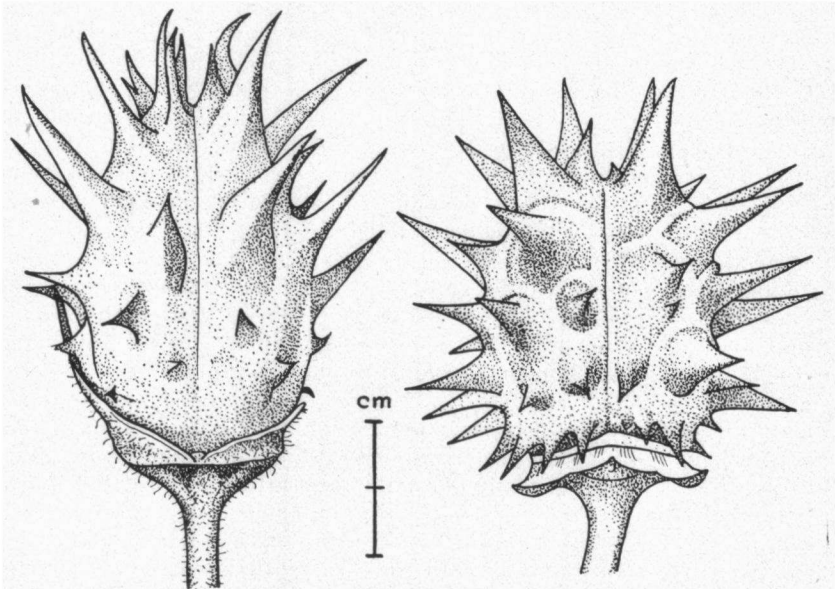

Fig. 4. Vruchten van *Datura quercifolia* (links) en *D. ferox* (rechts) naar de afbeeldingen van LUNDSTRÖM

NAUER wel geen twijfel kan bestaan.*) Vermoedelijk is *D. quercifolia* nog op een tweede vindplaats bij Helden, en wel in een akker met stambonen opgeslagen, maar zekerheid hieromtrent bestaat niet, daar deze planten voor de bloei zijn uitgeroeid. “Het lijkt mij waarschijnlijk, dat de zaden dezer plant zijn aangevoerd met gemengd graan voor kippen, waarin dikwijls maïs en granen van buitenlandse herkomst voorkomen”, aldus de Heer ENGELS in litt.

*) Nader onderzoek bracht HEGNAUER tot de overtuiging dat de gevonden plant *Datura ferox* L. is.

18. **Plagiobothrys australasicus** (DC.) Johnston = *Eritrichium australasicum* DC. (Prodr. X, 1846) p. 134 = *Allocarya australasica* (DC.) Greene, *Erythea* III (1895) p. 57. In zijn artikel II, *Studies in the Boraginaceae* in *Contr. Gray Herb. of Harvard University New Series LXVIII* (1923) geeft I. M. JOHNSTON onder 4. A synopsis and redefinition of the Genus *Plagiobothrys* p. 57, een breed opgezet, sterk gedocumenteerd betoog om het geslacht *Plagiobothrys*, dat oorspronkelijk bij FISCHER en MEYER monotypisch was, een veel wijdere betekenis te geven. Hij schrijft o.a. l.c. p. 62: "Because of the lack of consistently diagnostic characters which would separate them, *Allocarya*, *Echidiocarya*, and *Sonnea* are all merged with *Plagiobothrys*. The result is a genus which appears to be a very natural one, and one which admits of great precision in definition. The amplified *Plagiobothrys* is at once distinguished from its nearest relatives, *Cryptantha* and *Oreocarya*, by the lack of a pronounced longitudinal ventral groove, and the possession instead of a well-developed ventral keel and a definitely circumscribed small scar. The gynobase is a pyramid or low frustum and very much shorter than the nutlets, and is not subulate and about equalling the nutlets as in *Cryptantha* and *Oreocarya*. The nutlets in *Plagiobothrys* are commonly keeled and usually rugose, whereas in *Cryptantha* and *Oreocarya* they are rarely if ever keeled and the roughenings usually tuberculate or muricate. The pubescence in *Plagiobothrys* is mostly appressed and is less stiffly spreading than is the hispid indument characteristic of *Cryptantha*." "As a result of this study and with the hope that it will give the paper a wider usefulness I have included a rough key to the accepted species." In deze determinatietabel l.c. p. 64 voeren de eigenschappen:

"Leaves opposite at least below.

Nutlets attached directly to gynobase, without a definite stipe-like ventral prolongation." tot § *Allocarya*, en dan

"Plants annual.

Spikes solitary.

Dorsal keel extending down length of nutlet, usually well-developed.

Scar of nutlet solid, not below level of ventral keel; nutlets vitreous; Australian *P. australasicus*"

en l.c. p. 75: "This is the only extra-American species of the genus." In *Contr. Gray Herb. of Harvard University LXXXI* (1928) geeft JOHNSTON in *Studies in the Boraginaceae* onder 2. Notes on various Boraginoideae op p. 75 en 78 de beschrijvingen van *P. plurisepalus* (F. v. Muell.) Johnston = *Maccoya plurisepalea* F. v. Muell. = *Rochelia plurisepalea* Druce en van *P. elachanthus* (F. v. Muell.) Johnston = *Heliotropium elachanthum* F. v. Muell., twee australische soorten, die wel met *Eritrichium australasicum* verward zijn. Daarna volgt dan ter onderscheiding daarvan l.c. p. 79 de volgende beschrijving van "*Plagiobothrys australasicus* (DC.) Johnston: Annual; stems one to several, erect or prostrate, (including the inflorescence) 5—12 cm long, usually with several strictly ascending simple laterals from below

the middle, sparsely strigose; leaves linear, 1—3 cm long, 1—2 (—2,8) mm broad, obtuse, spreading, glabrous or sparsely appressed short-hispid, lower ones opposite, margins ciliate and frequently pustulate; racemes 3—8 cm long, remotely flowered, interruptedly bracted, simple; calyx in flower ca. 1,5 mm long, appressed villous-hispid, divided into 5 erect lance-oblong lobes; fruiting calyx 2—2,5 mm long, the lobes lanceolate, herbaceous and ascending; pedicels thickened, ca. 0,5 mm long, ascending; corolla inconspicuous, white but drying brownish, ca. 1,8 mm long, shortly surpassing the calyx; limb 0,7—1 mm broad, with 5 ascending obovate lobes; stamens borne just below middle of tube; corolla-throat with 5 weakly intruded puberulent spots; ovules 4; nutlets 4, pale or fuscous, opaque, ca. 1,3 mm long, compressed-ovoid, angulate, roughened on the back and sides with loosely reticulate ridges that anastomose with the well developed medio-dorsal keel, ventral face with a large areola sunken below the crest of the keel, ventral keel extending down to about middle of the nutlet and paralleled and crowded on either side by wrinkles in the pericarp; areola inframedial, triangular, more or less excavated, about $\frac{2}{5}$ length of nutlet, not oblique; gynobase pyramidal; style reaching to about $\frac{4}{5}$ height of nutlets. Western Australia: Swan River 1839, DRUMMOND. —

This species is apparently restricted to Western Australia; the forms from eastern Australia passing as this species being in large part at least: *P. elachanthus*. It is evidently quite distinct from that species differing in its opaque, more compressed nutlets and very different nutlet-attachment. The areola is decidedly triangular and somewhat excavated and is located on the lower half of the nutlet evidently sunken below the level of the ventral keel. It appears to be rather closely related to *P. procumbens* (Colla) Gray of Chile.”

Op 8 Juni 1950 verzamelde ik een 10-tal exemplaren van de soort te Tilburg bij een wol- en huidenfabriek.

In de jaren 1909—1916 is zij ook gevonden “in the moist alluvium near the junction of the Tweed and Gala, SELKIRK. An undoubted wool alien leg. miss I. M. HAYWARD, det. G. C. DRUCE.” HAYWARD and DRUCE: The adventive Flora of Tweedside (1919) p. 161. Dit is de enige vondst vermeld in R. PROBST, Wolladventivflora Mitteleuropas (1949) p. 132.

19. *Chelone glabra* L. (door S. J. VAN OOSTSTROOM).

Deze soort werd op 27 Augustus 1950 gevonden door A. W. M. POLDERS op het landgoed Warnsborn bij Arnhem, volgens opgave van de vinder “aan de rand van een vrij zacht stromend water, in vermoedelijk *Alnion glutinosae*-verbond, met *Lycopus europaeus*, *Dryopteris thelypteris*, *Salix*, *Scutellaria galericulata*” (H.L.B. 950. 325—166). *Chelone glabra* is een soort van Noord-Amerikaanse oorsprong, die bij ons zelden gekweekt wordt. Volgens BOOM, Flora der gekweekte kruidachtige gewassen, 1950, p. 227 komt zij in collecties wel eens voor, terwijl een witte vorm ervan zeer zelden in tuinen wordt gekweekt. Of de vondst bij Arnhem als een verwilderde sierplant te beschouwen

is, of dat de soort hier op andere wijze werd ingevoerd, is onbekend. Het geslacht *Chelone* L. is nauw verwant met *Penstemon* Mitchell, waarvan ook een aantal soorten als sierplanten bekend zijn en verschilt ervan door de aarvormige, onvertakte bloeiwijze, de in de oksels van brede schutbladen geplaatste, bijna zittende bloemen, de helm-draad van de steriele meeldraad, die korter is dan de andere helm-draden, de dicht wollig behaarde helmknoppen en de afgeplatte, gevleugelde zaden. Bij *Penstemon* is de bloeiwijze een pluim of tros of bestaat uit gesteelde bijschermen, de bloemen zijn gesteeld en de schutbladen smal; de steriele en fertiele meeldraden zijn ongeveer van gelijke lengte, de helmknoppen zijn kaal of stijfharig, de zaden niet afgeplat en ongevleugeld.

GRAY's Manual of Botany, 8th ed., 1950, herzien door FERNALD, waaraan ik deze gegevens ontleen, beschrijft de soort als volgt: "Stem 0,4—2 m high; leaves narrowly to broadly lanceolate or narrowly ovate, with short winged petiole or subsessile, acuminate, serrate; spike subtended at base by well-developed leaves, at first dense, elongating and loosening in fruit; bracts acuminate; sepals rounded, scarious-margined, obscurely or not at all ciliolate; corolla 2,3—3,5 cm long, creamy-white below, the summit and lobes roseate, purple or greenish-yellow, the lower lip with white to pale yellowish beard; the sterile filament greenish, much shorter than fertile ones; capsule globose-ovoid, 1—1,5 cm long."

Aan het slot van de beschrijving vermeldt FERNALD, dat de soort zeer variabel is. Hij onderscheidt behalve de typische *C. glabra* een drietal variëteiten, benevens enige vormen. Het bij Arnhem gevonden exemplaar moet tot de typische *C. glabra* gerekend worden. Voor deze geeft FERNALD als standplaats op: "low grounds, margins of streams, swales and wet thickets". *C. glabra* komt voor in Oostelijk Noord-Amerika van Newfoundland, Ontario en Minnesota in het Noorden tot Missouri, Alabama en Georgia in het Zuiden.

20. **Veronica beccabunga** L. var. **rubra** nov. var. floribus phoeniceis nec roseis. Op de Unio Swalmen werd aan de Maas-oever bij Asselt in S 6.44.41 bij een grindgraverij een *V. beccabunga* met intens steenrode bloemen gevonden. Prachtig diep rood van kleur, even intens als het blauw van de gewone vorm. Omtrent rood-bloemige vormen van *V. beccabunga* vind ik in ROUY Fl. de Fr. XI (1909) p. 39: "var *limosa* Math. Fl. Belgique 1, p. 397; *V. limosa* Lej. Fl. Spa p. 2; *V. Beccab.* var. *bracteata* Bréb. Fl. Norm. ed. 3 p. 215. — Feuilles subentières; bractées plus longues que les pédicelles; corolle ordt. d'un beau rose." De beschrijving door LEJEUNE van *V. limosa* luidt in Rev. Fl. Spa (1824) p. 2 "Foliis ellipticis, obtusis, breviter petiolatis, serrulatis; calycibus quadripartitis; bracteis lanceolatis pedicello longioribus; caule procumbente, radicante; floribus pallide rubris. Obs. Cette plante ne diffère du no. 15 (d.i. *V. Beccabunga*) que par la longueur de ses bractées et la couleur d'un rouge tendre des fleurs. Elle habite les borbiers près Battice, Charneux etc. et se reproduit par le semis."

Ook G. SCHLENKER noemt in zijn artikel: Systematische Untersuchungen über die Sektion *Beccabunga* der Gattung *Veronica* in Beih. Fedde Rep. spec. nov. 90 (1936) p. 33 de "var. *limosa* (Lej.) Math., Fl. Gen. Belg. (1853) p. 397: Blüten blassrot, Deckblätter länger als die Fruchstiele."

Im Herbar Berlin befindet sich ein hierhergehöriges, als *V. Beccabunga v. limosa* Lej. bestimmtes Exemplar: DE WEVER, Maastricht, 15 VII. 1906 mit der Notiz: "Blumen rosa, samenfest." Die Deckblätter sind hier etwa so lang oder etwas länger als der Fruchstiel. Bei den blaublühenden Formen der Art sind die Deckblätter meist kürzer, selten so lang oder länger als die Fruchstiel."

Ik heb zelf in mijn herbarium een exemplaar, waarbij in het handschrift van DE WEVER staat "*Veronica beccabunga* var. *limosa* Lej. Heugem (Koebroek)", waarbij ikzelf geschreven heb: "bloemen rood! leg. A. DE WEVER 1916." Nu is het Heugemmerbroek vlak bij Maastricht en voor iemand, die het handschrift van DE WEVER kent, is het niet vreemd, dat het mij waarschijnlijk lijkt, dat het jaartal 1906 bij het exemplaar in Berlijn en 1916 in mijn herbarium op dezelfde vondst betrekking heeft.

Intussen wordt in al deze citaten omtrent de bloemkleur gesproken van "pallide rubris", "rouge tendre", "blassrot", "rosa", wat voor de plant van Asselt absoluut niet kan gelden, vandaar dat ik deze als een nieuwe var. beschreven heb.

21. **Satureja vulgaris** (L.) Fritsch f. **albiflora** Sonck, in Memor. Soc. pro Fauna et Flora Fennica 13 (1937) p. 109 = *Clinopodium vulgare* L. fl. *albis*. Hoewel OUDEMANS in zijn Flora van Nederland 2 (1861) p. 360 omtrent de bloemkleur zegt: "De bloemkronen hebben doorgaans eene roode, soms echter ook eene witte kleur", HEUKELS in zijn verschillende flora's: "purper, zelden wit" en HEGI in Ill. Fl. Mitt. Eur. V. 4 (1927) p. 2296: "Krone karminrot, an einzelnen Individuen nicht selten weiss" wordt in de Prodr. Fl. Bat. Vol. I. Pars III (1904) p. 1286 van geen enkel witbloemig exemplaar melding gemaakt en had ik er zelf noch in herbaria noch in het veld ooit een ontmoet, tot ik een exemplaar in handen kreeg verzameld door K. HANA 17 Augustus 1950 in de duinen van de Amsterdamse waterleiding.

22. **Salvia reflexa** Hornem. Enum. Pl. Hort. Hafn. 1 (1807) p. 34. In A revision of *Salvia*, subgenus *Calosphace* by CARL EPLING (Fedde Rep. Beih. CX 1939) behoort de soort tot de Sect. *Glareosae*, waartoe men in de Clavis sectionum l.c. p. 5 komt door de eigenschappen: *A A.* Stamina sub labiam superiorem ascendentia et in galea omnino inclusa. *B B.* Calycum labia superior 5—9-venis et ultra. *C.* Flores in glomerulis bracteis perstatis. *D D.* Staminum gubernacula vel integra vel ad connexum in dentem retrorsum interdum extensum dilata. *E E.* Pili simplices. *F F.* Herbae sat amplae vel frutices rarius tenellae. *G G.* Corollarum caerulearum rarius albarum tubi 2,5—9 mm longi. *H.* Styli imprimis glabri rarius sparse hispiduli. *I.* Styli ramus posticus quam anticus patentim brevior. *J.* Plantae continentis erectae annuae

foliis plerumque elliptico-oblongis" en waarvan de beschrijving luidt l.c. p. 102:

"Herbae annuae erectae ramis saepius cymoso-dichotomis hirtellis rarius pilis extensis longioribus sparse vestitis; foliorum laminis maximam partem elliptico-oblongis et in basi angustatis; floribus 1—3 in verticillastris bracteis nunc perstatis nunc deciduis subtentis, glomerulis in spicis interruptis dispositis; calycum labiis superioribus 5-venis; corollarum tubi subcylindratis intus nudis, interdum papillis minutis intus ornatis, labia superiore interdum subfalcata; staminum in galea inclusorum jugis ad medium connexis, gubernaculo oblongo in dentem retrorsum vel extensum dilato; stylis glabris vel ad apices sparse hispidulis, ramo antico obtuso in duobus speciebus quam superior longiore et plano-dilato; gynobasis cornu ovula subaequante. Species typica est *S. hirsuta*. Herbae in America septentrionali late disseminatae sunt." Tot de soort komt men dan l.c. door de eigenschappen:

"Bracteae perstatae vel tarde deciduae; folia 3 ad 20 mm lata.

Bracteae maximam partem 2—6 mm longae.

Styli ramus anticus obtusus; corollarum labia superior 2,5—3 mm alta." Daarna volgt dan de beschrijving van de soort:

"***S. reflexa*** Hornem. Enum. Pl. Hort. Hafn. 1, 34, 1807 — *S. lanceolata* Brouss., App. Elench. Pl. Hort. Monsp. 15, 1805 (non Lamarck Illustr. 1, 72, 1791) — *S. lanceaefolia* Poir., Encycl. Suppl. 5, 49, 1817. — *S. aspidophylla* Roem. et Schult. Syst. Mant. 1, 206, 1822. — *S. tri-chostemoides* Pursh. Fl. Am. Sept. 1, 19, 1814.

Herba annua erecta ramosa, altitudine ad 60 cm ramis dichotomis ascendentibus retrorse hirtellis, internodiis 3—8 cm longis; foliorum laminis 3—5 cm longis, 3—12 mm latis, oblongis, etiam linearibus, obtusis, in basi ad petiolos hirtellos 0,5—1,5 cm longos angustatis, margine remote serrata, subintegra, pagina superiore glabra inferiore maximam partem pilis crispulis cinereo-hirtella; floribus saepius solitariis rarius 2—3 in verticillastris bracteis 2—3 mm longis lanceolatis hirtellis tarde deciduis subtentis, glomerulis inter se 1—2 cm distantibus; calycibus florentibus 4—6,5 mm longis, extus ad venas hirtellis, in maturitate plerumque 7—8 mm longis interdum 6 mm, rarius 9 mm longis hiantibus, pedicellis 2—3 mm longis elatis; corollarum tubo 4—4,5 mm longo, intus nudo vel frequenter papillis minutis binis ornato, labia superiore 2,5—3 mm alta, erecta, inferiore subrotunda, 4,5—5 mm diametro; styli ramo postico attenuato quam anticus obtusus multo longiore."

Blijkens de dan volgende lijst van vindplaatsen komt de soort voor van Illinois tot Mexico. In ons land werd de soort ontdekt door W. J. REUEVCAMP Jr begin October 1948 te Deventer op het aloude Pothoofd, dat toen, voor het eerst na de oorlog, weer een zekere opbloei vertoonde. Het lukte ons toen met de determinatie niet verder te komen dan *Salvia*. In het voorjaar van 1949 nam ik de plant, met een aantal andere indeterminaten, mee naar Kew en liet ze daar aan verschillende Engelse adventieven-kenners zien, maar ook dat bracht

mij niet veel verder; we hadden er trouwens ook niet veel tijd aan kunnen besteden. Toen echter Mr N. Y. SANDWITH in Augustus 1949 te Dagenham in S. Essex een *Salvia* vond, die hij als *S. reflexa* determineerde [zie zijn publicatie in *Watsonia* Vol. 1 Part. V (1950) p. 317] herinnerde hij zich mijn plant en was zo vriendelijk mij op een en ander attent te maken. Naar aanleiding daarvan hebben wij in Leiden de plant van REUVECAM nog eens gerevideerd en als *S. reflexa* herkend. Omtrent de verspreiding van de soort zegt GAMS in *HEGI* Ill. Fl. Mitt. Eu. V. 4 (1927) p. 2478: "Von Nebraska bis Arizona, Texas, Florida und Mexiko. In Europa öfters mit amerikanischen Grassamen (z.B. *Festuca pratensis*) und Getreide eingeschleppt so bei Bremen (1894), Basel (1914), Innsbruck (1902)." SANDWITH noemt l.c. p. 318 behalve Dagenham nog de beide Britse vondsten: "Fritton, Norfolk, in B.E.C. 1928 Rep., p. 634 (1929)" en "Sibbertoft, Northants, in B.E.C. 1938 Rep., p. 53 (1939)". In *Herb. Lugd. Bat.* No. 940, 81—103 ligt een plant uit het Queensland Herbarium, Botanic Garden Brisbane: *Salvia lanceolata* Brouss. Pittsworth, Southern Queensland. C. F. White, 6654, 27. 2. 1930. Very common weed, flowers light blue. Regarded locally as very, poisonous to stock.

23. ***Plantago lanceolata* L. var. *altissima* (L.) Koch = *P. altissima* L. Sp. II (1762) = *P. lanceolata* L. s. sp. *altissima* Rouy.** Op 4 October 1950 verzamelde Dr BRAND bij Doesburg (N. 6. 56. 43) een *Plantago lanceolata* van zeer grote afmeting. De bladen waren van 25 tot meer dan 50 cm lang, resp. 6—4½ cm breed en 7—5-nervig; de stengels 50—70 cm lang, veelribbig. Mijn materiaal er nog eens bij vergelijkend vond ik een exemplaar leg. KLOOS Rotterdam Juli 1919, dat door THELUNG gedetermineerd was als var. vel subsp. *altissima* (L.) Rouy. *Hegi* Ill. Fl. Mitt. Eur. VI. 1. (1918) p. 185 noemt de plant *P. altissima* L. en geeft de beschrijving:

"Pflanze ausdauernd, 30 bis 100 cm hoch. Wurzelstock walzlich, kriechend, ein- bis wenigköpfig. Laubblätter alle in grundständiger Rosette, verlängert-lanzettlich, bis 30 cm lang, 2 bis 4 cm breit, 3- bis 7-nervig, in den kurzen Stiel allmählich verschmälert, entfernt gezähnt, spärlich behaart, kahl werdend, am Rande mitunter gewimpert. Schäfte vielfurchig mit angedrückten Zweizackhaaren besetzt. Blütenähre kurz walzlich oder eiförmig, vor dem Aufblühen spitz, 2 bis 3 cm lang. Tragblätter dreieckig-eiförmig, spitz, breit-trockenhäutig berandet, hellbraun, an der Basis oft kraushaarig, länger als der Kelch. Kelch 3-spaltig, die beiden vorderen Kelchblätter zu einem 2-kieligen Blättchen verwachsen, die beiden hinteren frei, alle sehr breithäutig berandet, mit braunem, zottig-wimperigem Kiel, am Rande gewimpert. Blumenkrone 3 mm lang, weisslich oder bräunlich mit kahler Röhre. Staubfäden 2 bis 3 mal so lang als die Blumenkrone, weisslich mit gelblich-weissen Antheren. Kapsel eiförmig, 4 bis 5 mm lang. VI bis VIII. Auf nassen Wiesen, in Auen. In Deutschland bisher nur in Westpreussen bei Thorn, in Oesterreich zerstreut, in der Schweiz ursprünglich fehlend."

Vergelijkt men deze beschrijving met die van *P. lanceolata*, dan ziet

men, dat de verschillen eigenlijk alleen maar dimensionaal zijn. Ik voel er dan ook weinig voor om deze vorm als een afzonderlijke soort te beschouwen of zelfs als ssp. Wellicht is zelfs de benaming als var. nauwelijks gerechtvaardigd en zou forma voldoende zijn. Op mijn verzoek heeft Dr BRAND de plant in kultuur genomen en ik heb zelf ook een exemplaar, dat hij mij toezond, in mijn tuin gezet om te zien, hoe zij zich het volgend jaar zal gedragen. Nadat ik het materiaal van Dr BRAND ontving, is het mij opgevallen, dat ook in de omgeving van Dordrecht en o.a. bij Alkmaar in het najaar van 1950 *P. lanceolata* van zeer grote afmetingen voorkwam, mogelijk als gevolg van de koele zomer en het zeer natte najaar, zodat we dan dus met een klimatologische vorm te maken zouden hebben. Misschien geeft de kultuurproef hieromtrent uitsluitsel.

24. ***Campanula portenschlagiana*** Roem. et Schult. var. **major** hort. (door S. J. VAN OOSTSTROOM).

Campanula portenschlagiana Roem. et Schult. is een soort, die afkomstig is uit het Noord-Westelijk deel van het Balkan-schiereiland (het oude Kroatië, Dalmatië en Bosnië-Hercegowina). Zij wordt bij ons als sierplant in tuinen gekweekt, evenals de grootbloemige var. *major* hort. Van deze var. werden exemplaren aangetroffen bij Willemsoord (Ov.), tussen kreupelhout, in Juli 1946 door de Heer A. EISSES te Woerden. Desgevraagd deelde de vinder nog mede, dat de planten voorkwamen in gezelschap van lage *Calluna vulgaris*, *Erica tetralix*, *Hieracium laevigatum*, *Genista anglica*, *Sarothamnus* en laag eikenhakhout. Er waren geen tuinen of huizen in de buurt. Habitueel vertoont de soort overeenkomst met de eveneens als sierplant gekweekte *C. garganica* Ten. van welke zij echter o.a. duidelijk verschilt door de vorm van de bloemkroon. HAYEK in zijn *Prodromus Florae Peninsulae Balcanicae* 2 (1931) p. 533 en 534 zet *C. garganica* bij de soorten met "corolla rotata profunde 5-fida" en *C. portenschlagiana* bij die met "corolla infundibuliformis (vel rotata), non ultra dimidium 5-fida". Van de laatste soort geeft hij (l.c. p. 534) de volgende beschrijving: "Caules numerosi laxi, ascendentes vel prostrati vel penduli, breviter pubescentes. Folia breviter pubescentia vel subglabra, cordato-orbicularia, petiolata, crenato-serrata. Flores longiuscule pedicellati racemum vel paniculam laxam formantes. Calycis lacinae lanceolatae, corolla glabra infundibuliformi-campanulata ca. 2 cm longa coeruleo-lilacina multo breviores. In rupibus subalpinis."

Vergelijk wij deze beschrijving met de planten, die de Heer EISSES mij toezond, dan klopt deze geheel, op de beharing en de grootte van de bloemkroon na. De hier gevonden exemplaren zijn namelijk vrijwel kaal en zeker niet kort en zacht behaard, zoals HAYEK schrijft. ROEMER en SCHULTES in hun oorspronkelijke beschrijving, in *Systema Vegetabilium* 5, 1819, p. 93, zeggen echter o.a. "caulis glaber, ut tota planta". De tegenstrijdigheid hierin wordt waarschijnlijk opgelost door een opmerking van WITASEK op het etiket van het exemplaar van *C. portenschlagiana*, dat werd uitgegeven in de exsiccaten-collectie *Flora exsiccata austro-hungarica*, no. 3309 (Dalmatia. In rimis umbro-

sis rupium montis Biokovo, leg. PICHLER). WITASEK schrijft daar: "Die Beschreibung von *C. Portenschlagiana* in ROEMER et SCHULTES Systema bezieht sich auf eine kahle Form. Auch bei dieser Art kommen aber, geradeso wie bei *C. pusilla* Hänke, behaarte und kahle Formen neben einander vor, so dass man dieselben nur als Varietäten einer Art betrachten kann. Es dürfte wohl in der Gattung *Campanula* der Grad der Behaarung überhaupt nicht von systematischem Werth sein". Hieruit blijkt, dat het type van ROEMER en SCHULTES zo'n kale vorm dezer soort is.

Wat de lengte van de bloemkroon betreft geeft HAYEK ca. 2 cm op, terwijl ROEMER en SCHULTES schrijven "corolla cum germine $3/4$ circiter pollicis". Met inbegrip van het onderstandige vruchtbeginsel bedraagt de lengte van de bloemkroon hier dus bijna 2 cm. Het hierboven genoemde exemplaar 3309 van de Flora exsiccata austro-hungarica heeft bloemkronen van 1,5—1,8 cm lengte. Deze maten komen ook voor bij hier te lande gekweekte exemplaren van de soort. De planten van Willemsoord hebben bloemkronen van bijna of volledig 2,5 cm lengte en kunnen dientengevolge worden gerekend tot de var. *major* hort. Afbeeldingen van var. *major* zijn te vinden in The Garden 63, Febr. 1903, p. 110 en in The Gardeners' Chronicle 3. ser., 48, July 1910, p. 58.

25. **Cucumis melo** L. var. **agrestis** Naud. f. **africanus**. De monografie van COGNIAUX en HARMS in ENGLERS Pflanzenreich (1924) voert in de tabel op blz. 117 tot de soort door de eigenschappen:

"A. Fructus laevis, glaber vel pubescens.

a. Ovarium dense molliterque villosum vel setulosum.

a. Foliorum lamina basi cordata, non sagittata.

I. Lamina non latior quam longa.

1. Lamina ambitu suborbiculari-reniformis.

Annuus; lamina 5-angulata vel leviter lobata, molliter villosa vel scabriuscula; flores breviter pedunculati, masculi fasciculati. — Afr. trop., As. austral., in reg. calidior. cult."

De beschrijving luidt l.c. p. 120:

"*C. melo* L. Spec. ed. 1 (1753) 1011. — Annuus. Caulis repens, ramosus, hirsutus, elongatus, angulatus, demum quasi teres et glaber. Foliorum petiolus gracilis vel robustiusculus, hispidus, lamina aequalis vel longior; lamina suborbicularis vel \pm reniformis, basi cordata, utrinque molliter villosa vel subhirsuta, 8—15 cm longa lataque, 5-angulata vel modice 3—7-lobata, lobis plerumque parvis, rotundatis, obtusis, denticulatis. Flores masculi fasciculati; pedunculi graciles, 0,5—2 cm longi. Receptaculum anguste campanulatum vel subcylindricum, longe villosum, 6—8 mm longum. Sepala subulata, erecta vel patula, receptaculo breviora. Corolla 2 cm longa, segmentis ovato-oblongis, acutis. Stamina filamenta glabra, brevissima; antherae 3—4 mm longae; appendix connectivi anthera duplo vel triplo brevior. Pistilodidium 1 mm longum. Pedunculus femineus robustus, 1—2 cm longus. Stylus 1—2 mm longus, stigmatibus conniventibus, 2 mm longa. Fructus

polymorphus, pubescens vel glabratus. Semina sordide alba, oblonga, immarginata, basi subacuta, apice obtusa, 10—12 mm longa, 5—7 mm lata.”

De var. *agrestis* wordt dan l.c. p. 121 beschreven: “Planta gracilis. Flores parvi, breviter pedunculati, saepius geminati vel terni. Fructus oblongus vel turbinatus, vix crassitudine pruni communis, non edulis.”

In de “Zusatz über Melonen-Sorten (von H. HARMS)” l.c. p. 123 wordt de enorme variabiliteit van *C. melo* besproken en in extract de indeling van CH. NAUDIN [in Ann. sc. nat. 4 sér. XI (1859) p. 34] in 10 hoofdgroepen gegeven. Van de 10. Reihe *C. melo agrestis* Naud. heet het dan l.c. p. 126: “Hierhin gehören alle jene kleine Varietäten, die jetzt im wilden Zustande gefunden werden, entweder in den Heimatsgebieten der Art oder in solchen, wo die Art, wenn nicht heimisch, sich doch einbürgern konnte. Offenbar lieferte die Art bereits am Beginn ihrer Kultur dem Menschen gut unterschiedene Varietäten, und unsere gegenwärtigen kultivierten Sortenreihen gehen wahrscheinlich zurück auf ebensoviel verschiedene Varietäten, die sich einander parallel durch jahrhundertelange Kultur verändert haben. Es gibt zunächst 2 Gruppen wilder oder in den Wildzustand zurückgekehrter Varietäten. 1. Indische Wildmelonen etc. 2. Kleine Figari-Melone, wilde Afrika-Melone (Petit Melon de Figari, Melon sauvage d’Afrique). Fr. im typischen Falle obovoid, etwas nach dem Stiele verschmälert, meist zahlreich, von Hühnereigrösse oder kleiner, anfangs schwarzgrün, mit helleren Flecken, später bleichgelb, von angenehmem Duft; Fleisch weisz oder gelblich, fade, mit unangenehmem Nachgeschmack; Samen (wie bei Chate und einigen anderen Sorten) von klebriger durchsichtiger zäher Pulpa umhüllt. Triebe schlanker als die der gewöhnlichen Sorten, sehr rauhaarig, Blätter nierenförmig oder undeutlich gelappt, dunkelgrün. Heimisch in Oberägypten, in Nubien und Abyssinien; vielleicht weiter verbreitet. Dieser Form scheinen verschiedene Melonen-Sorten von Ägypten, Syrien und Nordafrika nahezustehen.”

Op 10 Augustus en 8 September 1950 verzamelde ik bij de Tilburgse Wolwasserij, tezamen met verschillende andere adventieven van vermoedelijk Afrikaanse herkomst, prachtig materiaal van deze wilde Meloen, met vrijwel rijpe vruchten. Deze waren van de bovenomschreven vorm, ongeveer 5 cm lang en 2,4 cm breed, lichtgroen, getekend met donkerder groene vlekken.

26. ***Scabiosa columbaria* L. f. *prolifera* f. nov.** Capitula secundaria parva e capitulis primariis deducta.

Deze vorm werd mij toegezonden door BR. MAURENTIUS, die haar op 3 Augustus 1950 bij Wahlwiller verzameld had. Het schijnt een analoge vorm te zijn met *Bellis perennis* L. f. *prolifera* hort., die in Engeland Hen-and-chicken-daisy genoemd wordt en die ik mij niet herinnerde ooit gezien te hebben. Toen ik de plant op de floristenbijeenkoms op 29 December vertoonde, bleken meerderen, o.a. JANSSEN en HEIMANS, beter geheugen te hebben en een paar dagen

later schreef VAN OOSTSTROOM mij: "*Scabiosa columbaria*, hen and chickens is hier (d.i. in het Rijksherbarium) aanwezig van de Riesen-berg bij Gronsveld, leg. HENRARD, JANSEN, KLOOS en WACHTER 10—14 Juni 1916. Verder van Beek (L.), leg. J. M. VAN DEN HOUTEN, 10 Augustus 1939. Dit laatste lijkt zeer veel op jouw ex. Exemplaren van de Bemelerberg, waarop HEIMANS doelde, zijn ook aanwezig, doch vertonen geen "hen and chickens"; wel echter de opvallend kleine hoofdjes aan de zijtakken." Het eerste door hem genoemde exemplaar heb ik n.b. zelf in Ned. Kruidk. Arch. 1916, p. 77 genoemd met de woorden: "Ook verzamelden wij te Gronsveld een exemplaar, waarbij uit het hoofdje meerdere gesteelde hoofdjes van tweede orde komen".

27. ***Senecio pseudovernalis*** Zabel f. ***pervernalis*** C. T. Timme. Eind Mei 1950 schreef de Heer A. DE VISSER te St. Laurens op Walcheren mij over *Senecio vernalis* W. et K., die in zijn omgeving in 1948 en 1949 voorkwam en nu weer opgeslagen was en, vermoedelijk met *S. vulgaris* L., scheen te bastaarderen. Toen hij mij 6 Juni rijk materiaal van twee verschillende vindplaatsen toezond, bleek daar inderdaad de bastaard *S. pseudovernalis* bij te zijn en wel in de vorm *pervernalis*, die het meest bij *vernalis* aansluit en nieuw voor ons land is, daar de bastaard, die ik in "Aanwinsten 1940", Ned. Kruidk. Arch. 51 (1941) p. 120 vermeldde van Wychen leg. JOH. JANSEN veel dichter bij *S. vulgaris* staat en de naam f. *pervulgaris* C. T. Timme et Junge draagt. De bastaarden zijn, behalve aan hun intermediaire habitus, te kennen aan hun steriliteit.

28. ***Senecio erucifolius*** L. var. ***bipinnatifidus*** Van Ooststr., nov. var. (door S. J. VAN OOSTSTROOM). Fig. 5.

Zoals bekend is, vertoont *Senecio erucifolius* L. een grote variabiliteit in de vorm der veerdelige stengelbladen, de wijze van insnijding van deze en vooral in de breedte van de bladslippen. Bij de var. *communis* Rouy (fig. 5, c en d) zijn de zijdelingse hiervan ongeveer langwerpiglancetvormig; de eindlob is meestal sterk ontwikkeld. Naar de ene zijde sluiten hierbij aan planten met veelal bredere bladslippen en nog grotere eindlob [var. *lyratus* Lagr. (fig. 5, a en b) en *latilobus* Boiss.], naar de andere met smallere slippen en smalle, weinig of niet bredere eindlob. Tot deze laatste behoort var. *tenuifolius* (Jacq.) A. et G. (fig. 5, e), waarbij de bladslippen lijn-lancet- of lijnvormig zijn, gaaf-randig of voorzien van weinige, grove tanden.

Een plant door Prof. Dr S. E. DE JONGH samen met TH. J. REICHEL in de Millingerwaard bij Nijmegen gevonden op 26 Augustus 1950 (H.L.B. 950. 325—169) overtreft var. *tenuifolius* nog in fijnheid van de bladinsnijding. De bij var. *tenuifolius* soms aanwezig zijnde grove tanden aan de bladslippen zijn hier veel langer, lijnvormig en groter in aantal, zodat het blad dubbel veerdelig wordt; soms vertonen de uiterste slippen nog weer een of weinige tanden. Evenals bij var. *tenuifolius* zijn de randen der bladslippen omgeslagen; de omtrek van het blad is breder dan bij deze var., nl. niet langwerpig doch ovaal tot omgekeerd eirond, terwijl de bladen ook minder tegen de stengel

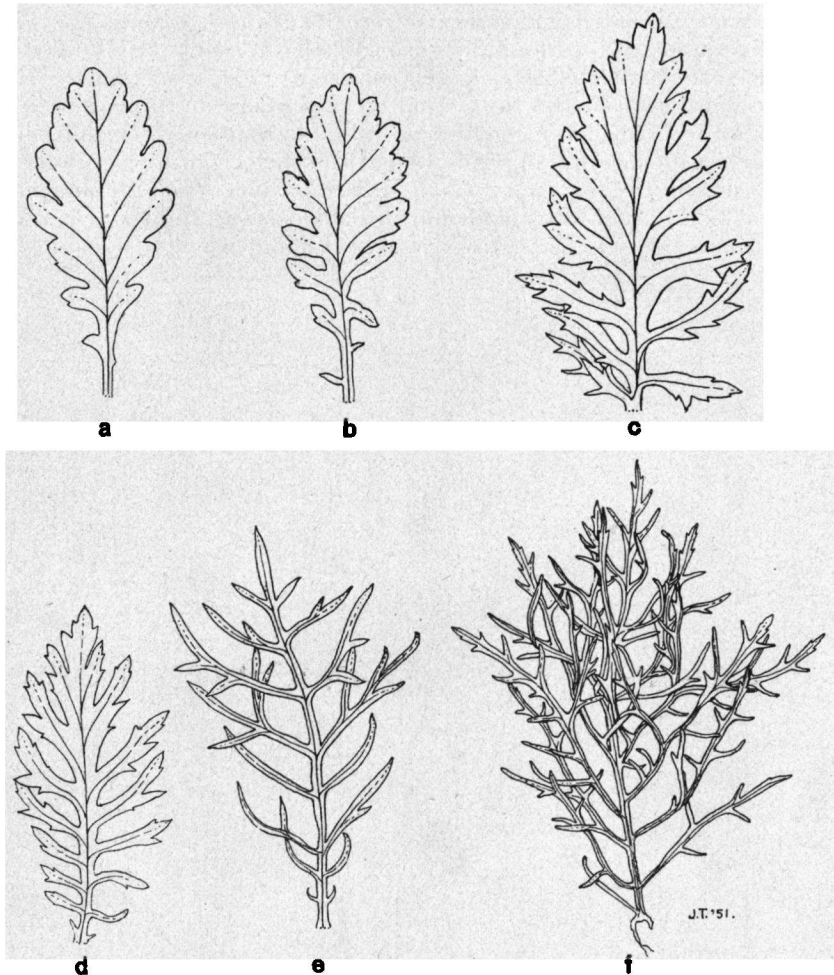

Fig. 5. *Senecio erucifolius* L., a., b. var. *lyratus* Lagr.; c., d. var. *communis* Rouy; e. var. *tenuifolius* (Jacq.) A. et G.; f. var. *bipinnatifidus* Van Ooststr.

zijn aangedrukt. De Latijnse beschrijving dezer nieuwe var. **bipinnatifidus** luidt: folia ambitu elliptica vel obovata, bipinnatifida, segmentis linearibus, margine revolutis (fig. 5, f.).

29. **Arctium minus** Bernh. ssp. **eu-minus** Bosw.Syme, met \pm laciniate bladen (door S. J. VAN OOSTSTROOM). Fig. 6.

Een merkwaardige plant van *Arctium minus* Bernh. werd door Prof. Dr S. E. DE JONGH in Juli en Augustus 1950 waargenomen op een terrein bij het station te Leiden. Materiaal ervan bevindt zich in het Rijksherbarium sub no. 950. 240—748. In September daaraanvolgende had ik gelegenheid samen met Prof. DE JONGH nog meer materiaal van dezelfde plant te verzamelen, dat eveneens in het

Rijksherbarium werd gedeponereerd (no. 950. 261—370 en 375). De plant viel dadelijk op door de sterk afwijkende vorm der middelste en bovenste bladen. Deze waren nl. langwerpig tot smal-eirond, onregelmatig grof getand tot gelobd en liepen aan de basis smal wigvormig in de bladsteel uit, geheel op dezelfde manier als bij sommige laciniate vormen van andere plantensoorten het geval is. De onderste bladen waren breder en kwamen daardoor meer met de normale overeen, hoewel ook hun bladrand dezelfde grove tanding vertoonde en hun basis ook wigvormig in de steel versmald was.

Fig. 6. *Arctium minus* Bernh. ssp. *eu-minus* Bosw. Syme, met \pm laciniate bladen, deel van een zijtak.

J. ARÈNES, die in zijn onlangs verschenen monografie van het geslacht *Arctium* (in Bulletin Jard. Bot. de l'État, Bruxelles, 20, 1950, p. 67—156) diverse kleinere taxa beschrijft, maakt geen melding van een dergelijke laciniate vorm. Naar aanleiding van photo's van de plant, die ik deze monograaf toestuurde, deelde hij mij mede, dat zo'n vorm hem niet bekend was. Tegelijkertijd wees hij erop, dat zijns inziens deze vorm waarschijnlijk van weinig systematische waarde was en niet de moeite waard om beschreven te worden. Het eerste kan zeer zeker het geval zijn, maar toch komt het mij voor, dat het steeds van belang is om dergelijke en zeker zulke opvallende afwijkingen in de botanische literatuur vast te leggen, al was het alleen maar om er de aandacht op te vestigen. Hoe dikwijls heeft dit niet tot nieuw onderzoek of tot nieuwe vondsten geleid.

Tracht men na te gaan, bij welke der door ARÈNES in zijn boven aangehaalde bewerking vermelde ondersoorten onze plant behoort, dan valt de keuze op ssp. *eu-minus* Bosw. Syme. Het aanwezig zijn aan de hoofdstengel en de primaire takken van zijtakjes met meerdere zeer kort gesteelde of zittende hoofdjes wijst in die richting. Bij de andere eventueel in aanmerking komende ondersoort *pubens* (Bab.) J. Ar., zoals ARÈNES deze in zijn monografie aangeeft (vgl. hierbij ook de tekeningen op p. 93 van deze monografie) dragen deze zijtakjes over het algemeen slechts een enkel hoofdje. Bovendien vertoont de ssp. *eu-minus* aan genoemde zijtakjes steeds meerdere kleine bladen, wat bij ssp. *pubens* in mindere mate het geval is. Deze kleine bladen zijn ook bij de Leidse plant duidelijk te zien, hoewel zij veel smaller zijn dan bij typische exemplaren; zij zijn smal lancet- tot lijnvormig en aan de basis lang wigvormig in een lange steel versmald. De hoofdjes der plant zijn over het algemeen slecht ontwikkeld. Slechts enkele ervan bereiken de grootte van normale *A. minus*-hoofdjes. Terecht maakt ARÈNES dan ook de opmerking, dat de plant een monstrueuze indruk maakt, iets, wat bij laciniate vormen meer het geval is. Ook vertoont zij overeenkomst met planten, die door groeistoffen beschadigd zijn. Voorbeelden hiervan zijn te vinden in het door de Plantenziektenkundige Dienst te Wageningen uitgegeven vlagschrift no. 68, Dec. 1950, getiteld: Beschadigingen veroorzaakt door groeistoffen. Dat in ons geval een dergelijke beschadiging zou zijn opgetreden komt mij, wanneer men de standplaats der plant in aanmerking neemt, niet zeer waarschijnlijk voor; de plant werd nl. gevonden op een verwilderd terreintje in de onmiddellijke nabijheid van de werken voor het nieuwe Leidse station, een omgeving waar zeker niet met groeistoffen gewerkt is. Bovendien groeide zij samen met geheel normale planten.

30. ***Crepis tectorum* L. f. *gracilis* Wallr. = *Crepis Lachenalii* Gochn., nec Gmel.** Van deze vormenrijke soort, die nu eens sterk op *C. virens* lijkt en dan weer tot *C. biennis* nadert, vonden wij op de zomerexcursie van de Kon. Ned. Bot. Ver. te Swalmen, oostelijk van de plaats en ten zuiden van de Swalm in een korenakker een prachtige, homogene groep van planten, die door slanke habitus en alleen in de

bovenste helft vertakte stengel een zeer opvallende indruk maakten. Bij nader onderzoek bleken zij te behoren tot de f. *gracilis* Wallr., die in HEGI Ill. Fl. Mitt. Eur. VI, 2 (1929) p. 1166 als volgt beschreven wordt: "Alle Laubblätter lineal, ganzrandig, am Grunde nicht oder nur schwach pfeilförmig."

Volgens A. G. DE WILDE, die binnenkort over het geslacht *Crepis* nader hoopt te publiceren, zou het aanbeveling verdienen de planten van Swalmen te rangschikken onder f. *segetalis* Roth = *Crepis stricta* Schulz, nec Scop. waarvan de beschrijving l.c. luidt: "Untere Stengelblätter breit lanzettlich, schwach gezähnt, die mittleren lanzettlich, fast ganzrandig, die oberen lineal, am Grunde schwach pfeilförmig. Stengel meist schlank und wenigköpfig."